

Plani i biznesit për
Parkun Kombëtar të Lumit Vjosa

2024 - 2034

Shkurt 2024

Tabela e Përmbajtjes

I. PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	6
II. HYRJE	8
A. Konteksti	8
B. Qëllimi i Planit të Biznesit të PKLE të Vjosës	8
C. Falënderime	9
D. Përshkrimi i skenarit bazë	10
E. Përshkrim i shkurtër i qasjes financiare	10
- F. Përmbledhje e pasqyrës financiare 10-vjeçare	11
- III. QASJA FINANCIARE	14
A. Parimet e planifikimit të biznesit	14
B. Pasqyrë e supozimeve që përcaktojnë burimet kryesore të të ardhurave dhe shpenzimet operative	15
1. Supozimet e çmimeve	15
2. Supozimet e përgjithshme të shpenzimeve dhe të të ardhurave	15
3. Supozimet për organikën dhe listën e pagave	16
4. Supozimet e rritjes së shpenzimeve operative	16
- IV. PARKU KOMBËTAR I LUMIT TË EGËR VJOSA	16
A. Sfondi	16
B. Analiza socio-ekonomike dhe kërcënimet ndaj zhvillimit të parkut	18
1. Demografia dhe zënia e tokës në brigjet e lumit	18
2. Punësimi i ofruar nga lumi	18
3. Shërbimet ekzistuese të turizmit	18
4. Kërcënimet kryesore ndaj integritetit të parkut	20
C. Qeverisja	22
1. Shtrirja gjeografike e PKLEV krahasuar me Luginën e Vjosës	22
2. Rregullimet e qeverisjes	23
b. Ndryshimet e nevojshme ligjore	26
- V. ANALIZA E SHPENZIMEVE	26
A. Shpenzimet e menaxhimit	26
1. Përshkrimi i skenarit të menaxhimit	26
2. Shpenzime operative korrente	27
b. Kostot e investimit	30
B. Shpenzimet e qeverisjes	32
C. Shpenzimet për interpretim	33
1. Përshkrimi i skenarëve të interpretimit	33
2. Shpenzime korrente	34
3. Kostot e investimit	35
D. Shpenzimet për turizmin dhe zhvillimin e qëndrueshëm	35
1. Përshkrimi i skenarëve bazë dhe optimal të turizmit	36
2. Shpenzime korrente	36
a. Kostot e investimit	37
E. Sinteza e kostove 3V dhe 10V	40
- VI. ANALIZA E TË ARDHURAVE DHE HENDEKU FINANCIAR	40

A.	Të ardhura aktuale dhe të parashikuara	40
a.	Financimi nga shteti	40
b.	Të ardhurat e krijuara nga turizmi	41
c.	Burime të tjera të të ardhurave	42
B.	Sinteza e të ardhurave 3V dhe 10V	43
C.	Hendeku financiar	44
-	VII. PLOTËSIMI I HENDEKUT FINANCIAR	45
A.	Potenciali për filantropi & ODA	45
-		46
-	VIII. MENAXHIMI I RISKUT	46
A.	Vështrim i përgjithshëm i riskut	47
1.	Kërcënimet kryesore ndaj qëndrueshmërisë dhe menaxhimit financiar	47
-	2. Probabiliteti dhe vlerësimi i gjasave	48
B.	Qasja për zbutjen e riskut	50
C.	Analiza e performancës financiare duke përfshirë treguesit e sensitivitetit dhe performancës	52
D.	Rekomandime për profilin e shpenzimeve dhe investimet kapitale	53
-	IX. ANEKSE	54

Lista e shkurtimeve

PKLEV	Parku Kombëtar i Lumit të Egër Vjosa
MTM	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit
AKZM	Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura
ZM	Zona të Mbrojtura
P10V	Plani dhjetëvjeçar
OJQ	Organizata Joqeveritare
PMI	Plani i Menaxhimit të Integruar

*Shënim: Termat 'Autoriteti i ZM', 'Fondacioni' dhe 'PKLEV' janë objekt ndryshimi

Lista e Tabelave

Tabela 1: Pasqyra financiare 2024

Tabela 2: Pasqyra e parashikimit 3V dhe 10V

Tabela 3: Struktura e shpenzimeve operative

Tabela 4: Struktura e shpenzimeve për investime

Tabela 5: Shpenzime për mjete zyre

Tabela 6: Shpenzime për automjete

Tabela 7: Shpenzime për pajisje të IT-së

Tabela 8: Shpenzime për infrastrukturën

Tabela 9: Shpenzimet e jashtme

Tabela 9.1: Shpenzimet e qeverisjes

Tabela 10: Programet e investimit

Tabela 11: Shpenzime për investime fillestare

Tabela 12: Sinteza e shpenzimeve 3V dhe 10V

Tabela 13: Financimi nga shteti

Tabela 14: Të ardhurat e krijuara nga turizmi

Tabela 15: Të ardhurat e krijuara nga interpretimi

Tabela 16: Hendeku financiar

Lista e figurave dhe hartave

Figura 1: Seksione të Luginës së Vjosës

Figura 2: Harta e kufijve të PKLEV

Figura 3: Struktura e opsionit të propozuar: Modeli i qeverisjes së ndarë

Figura 4: Struktura e organikës së propozuar për Autoritetin e ZM

Figura 5: Skema e pagave të AKZM-së

Figura 6: Skema e pagave të PKLEV

Figura 6,1: Shpenzime për mirëmbajtje

Figura 6,2: Shpenzime të vazhdueshme

Figura 7: Përlllogaritja e shpenzimeve vjetore korrente për interpretimin dhe përvojën e vizitorëve në PKLEV

Figura 8: Përlllogaritja e investimeve fillestare për interpretimin dhe përvojën e vizitorëve në PKLEV

Figura 9: Shpenzimet korrente të turizmit

Figura 10: Të ardhurat totale

Figura 11: Plani i veprimit për mbledhjen e fondeve

Figura 12: Vlerësimi i të ardhurave nga filantropia

Figura 13: Tabela e donatorëve

I. PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Qëllimi i këtij plani biznesi (plani financiar) është të bëjë një propozim se si burimet e ndryshme të të ardhurave të bazuara dhe jo të bazuara në turizëm mund të mbështesin veprimtaritë e Parkut Kombëtar të Lumit të Egër Vjosa (PKLEV) dhe të sigurojnë qëndrueshmërinë financiare të parkut.

Të gjitha planet e biznesit bazohen në **supozime**. Nuk është e mundur të garantohet rezultati përfundimtar me siguri të plotë pasi ka shumë variabla dhe të panjohura që kjo të ndodhë. Megjithatë, ky plan biznesi mund të ndihmojë në përcaktimin e një drejtimi për menaxhimin financiar të PKLEV; duke përfshirë qëllimet financiare, metodat për arritjen e këtyre qëllimeve dhe një kuadër kohor për arritjen e këtyre qëllimeve.

Ky plan financiar pritet të përcaktojë numrin e burimeve të mundshme të të ardhurave dhe shpenzimeve të pritshme të PKLEV gjatë 10 viteve të ardhshme dhe të identifikojë mënyrat se si PKLEV mund të arrijë qëndrueshmërinë financiare duke kapërcyer çdo hendek financiar.

Ai mbulon periudhën dhjetë vjeçare (2025-2034) plus një periudhë tranzicioni një vjeçare ndërmjet dhjetorit 2023 dhe dhjetorit 2024. Nevoja për periudhën e tranzicionit doli si një modifikim i nevojshëm nga puna që ishte programuar fillimisht në vitin 2023. Për t'u bërë mjet efikas i menaxhimit financiar, ky plan financiar duhet të përditësohet çdo vit për të reflektuar ndryshimet në supozimet e të ardhurave dhe shpenzimeve dhe për të shërbyer si bazë për buxhetet vjetore të Parkut dhe marrëveshjet e ndryshme të financimit nga donatorët.

Objekti i këtij plani financiar përfshin kufijtë e PKLEV, si dhe luginën më të gjerë të Vjosës aty ku ndikon te parku, domethënë të gjitha zonat që lidhen me burimet gjeneruese të të ardhurave për parkun dhe çdo shpenzime të lidhur.

Është zhvilluar në **bashkëpunim të ngushtë me grupet e punës të ekspertëve** të përfshirë në PKLEV: Grupi i punës për Interpretimin & Përvojën e Vizitorëve; Grupi i punës për Turizmin dhe Zhvillimin e Qëndrueshëm; Grupi i punës për Planin e Menaxhimit të Integruar; Grupi i punës për mbledhjen e fondeve.

Ai përmbledh qëllimet dhe prioritetet strategjike të PKLEV gjatë periudhës 2025-2034 që do të udhëheqin organizatën, të informuara nga synimet dhe prioritetet e Ministrisë së Turizmit dhe Mjedisit (MTM). Për t'u përafuar me prioritetet e MTM-së, qëllimet dhe prioritetet strategjike financiare të PKLEV u shërbejnë katër shtyllave të mëposhtme:

1. Ruajtja dhe ekspozimi i natyrës sonë të pasur, kulturës dhe stilit të jetesës;
2. Përdorimi dhe aktivizimi i mrekullive natyrore dhe përvojave të reja;
3. Mbështetja e një mjedisi dinamik biznesi me fokus në tërheqjen e investimeve, lidhjen me komunitetet lokale, krijimin e vendeve të punës dhe mirëqenien ekonomike;
4. Ngritja e përvojave dhe mikpritjes në nivelin tjetër.

Gjatë gjithë periudhës 2025-2034, përveç temave të Planit Strategjik 10-vjeçar, veprimtaritë e PKLEV dhe vendimmarrja do të udhëhiqen nga qëllimet e mëposhtme:

1. Zhvillimi dhe edukimi i përvojave të shkëlqyera të miqve;
2. Rritja e burimeve ekzistuese dhe të reja të të ardhurave;
3. Nxitja e bashkëpunimit të fortë me organizatat partnere;
4. Sigurimi i menaxhimit të shëndoshë financiar.

Më tej, plani i biznesit kërkon që PKLEV të vazhdojë të balancojë këtë mandat unik:

- duke u fokusuar në promovimin e atraksioneve të tij natyrore, përfshirë Qendrën e re të Vizitorëve;
- duke punuar me partnerët e turizmit për të tërhequr më shumë vizitorë;
- duke përmirësuar atraksionet aktuale të Vjosës për të promovuar përvoja të reja të përditësuara të turizmit që do të nxisin të ardhura, në përputhje me vizionin dhe qëllimet e PKLEV;
- duke rritur mundësitë e financimit dhe administrimit përmes mundësive të mbledhjes së fondeve;
- duke zgjeruar nismat e diversitetit dhe të përfshirjes për të promovuar një fuqi punëtore të barabartë dhe të larmishme;
- duke krijuar një menaxhim dhe administrim më të mirë për të kufizuar kostot e menaxhimit.

Nisur nga pasiguria rreth zbatimit të investimeve kapitale dhe zbatimit të modelit të propozuar të qeverisjes, veçanërisht pasiguria që Fondacioni i ri do të funksionojë plotësisht në vitin 2025, plani financiar është përgatitur për parkun në tërësi në dy faza: tre vitet e para dhe dhjetë vitet e veprimtarisë (VF 2025-2034). Për 3 vitet e para, shumica e investimeve kapitale do të zhvillohen dhe Fondacioni do të realizohet, ndërsa parashikimi 10-vjeçar jep një pasqyrë të qëndrueshmërisë financiare të parkut.

Ndërkohë që PKLEV vazhdon të identifikojë mundësitë për rritjen e të ardhurave dhe për ruajtjen e ekuilibrit financiar, fokusi do të vazhdojë të vendoset në promovimin e atraksioneve turistike që gjenerojnë të ardhura. Nxitja e pjesëmarrjes në atraksione turistike ekzistuese dhe të reja ka rezultuar dhe do të vazhdojë të rezultojë në përfitime të shumta për zonat e tjera të veprimtarisë së PKLEV, duke përfshirë dyqanet me pakicë, ambientet e parkimit dhe qendrën e vizitorëve, të cilat të gjitha janë burime të të ardhurave për Parkun.

Në përgjithësi, përlllogaritjet financiare në këtë plan biznesi sugjerojnë që **PKLEV mund të arrijë vlerën më të ulët në vitin e katërt të veprimtarisë (2027), me kusht që të përmbushen disa kushte**, si konfirmimi i financimit nga qeveria dhe nga filantropia për projektet e infrastrukturës, projektet e konservimit të natyrës, forcimin e kapaciteteve dhe zhvillimin e turizmit.

II. HYRJE

A. Konteksti

Në Mars 2023, u krijua zyrtarisht Parku Kombëtar i Lumit të Egër Vjosa (PKLEV), duke u bërë kështu parku kombëtar më i madh në Shqipëri. PKLEV mbulon të gjithë lumin Vjosa në Shqipëri, nga kufiri grek deri në detin Adriatik, si dhe tre degët kryesore: Drinos (përfshirë Kardhiqin), Bënçën dhe Shushicën. Në fazën tjetër, të gjitha degët me rrjedhje të lirë, së bashku me zonat më të vlefshme aty pranë me vlerat më të larta biologjike dhe gjeomorfologjike do të përfshihen në zonën e zgjeruar të Parkut Kombëtar. Gjithashtu, ka nisur një procedurë për krijimin e një zone të mbrojtur ndërkufitare ndërmjet Greqisë dhe Shqipërisë, e cila do të sigurojë mbrojtjen e duhur të të gjithë pellgut të lumit Aaos-Vjosa.

Pritet që PKLEV të bëhet funksional në fillim të vitit 2025. Megjithatë, veprimtaria paraprake e PKLEV filloi në qershor 2023 dhe do të vazhdojë deri në vitin 2024 (referuar si periudhë tranzicioni). Për vitin 2024, numri i kufizuar i stafit të punësuar aktualisht në tre njësi AdZM do të zhvendoset përkohësisht në zonën e sapokrijuar PKLEV përpara se të emërohet në vitin 2025 autoriteti i dedikuar për menaxhimin dhe personeli i parkut.

Për menaxhimin kalimtar të PKLEV gjatë vitit 2024 u paraqit një propozim për personelin e nevojshëm (Koordinator i PKLEV, Zëvendës Koordinator/Specialisti Teknik për monitorim (të dy nën AKZM) dhe dy roje mjedisore për secilën nga tre njësitë AdZM që mbulojnë zonën e PKLEV, duke supozuar se ata do të kenë bazën e tyre të punës në tre njësitë ekzistuese AdZM.

Mbi këtë bazë do të nënshkruhet një Marrëveshje Partneriteti ndërmjet Qeverisë së Republikës së Shqipërisë dhe Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura (AKZM) që i delegon përgjegjësitë e menaxhimit, ruajtjes dhe zhvillimit të Parkut Kombëtar të Lumit të Egër Vjosa dhe periferisë së tij te një Autoritet i ZM i cili do të krijohet sipas ligjit shqiptar.

B. Qëllimi i Planit të Biznesit të PKLE të Vjosës

Qëllimi i këtij dokumenti është të përcaktojë një parashikim financiar 10-vjeçar për PKLEV, të mbështetur nga ekstrakte të një buxheti të detajuar 3-vjeçar që është përgatitur më parë. Ky plan financiar do të përcaktojë numrin e burimeve të të ardhurave dhe shpenzimet e pritshme të PKLEV gjatë 10 viteve të ardhshme dhe do të identifikojë mënyrat se si PKLEV mund të arrijë qëndrueshmërinë financiare duke kapërcyer çdo hendek financiar.

Konkretisht, ky plan financiar do të përfshijë:

- Një tablo të përgjithshme ekonomike të karakteristikave të Parkut Kombëtar të Lumit të Egër Vjosa, duke përfshirë luginën më të gjerë të Vjosës (vetëm aty ku të ardhurat dhe kostot e krijuara në atë zonë do të ndikojnë në park);
- Elementet bazë të analizës të cilat do të përcaktojnë masat prioritare që duhen ndërmarrë për të mundësuar menaxhimin efikas të zonës;
- Mekanizmat e propozuar të financimit që do të zhvillohen në mënyrë që të zvogëlohet dhe kapërcehet hendeku i mundshëm financiar që mund të lindë nga peshimi i shpenzimeve të pritshme kundrejt burimeve të pritshme të të ardhurave.

Ky plan biznesi 10-vjeçar (P10V) është kërkuar nga Ministria e Turizmit dhe Mjedisit (MTM) dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura (AKZM) për të përcaktuar strategjinë për menaxhimin efektiv të financave të PKLEV. Ky dokument do të ndahet me bordin vendor, donatorët potencialë (ndërkombëtarë), partnerët qeveritarë dhe palë të tjera të interesuara.

Plani financiar synon të krijojë besim në të gjitha nivelet brenda strukturës së Qeverisë së Shqipërisë dhe ndërmjet donatorëve kryesorë që Autoriteti i ZM dhe ekipi i tij drejtues të kenë aftësinë dhe burimet për të menaxhuar në mënyrë efikase PKLEV, për të mbrojtur integritetin e tij ekologjik dhe për të ruajtur habitatin dhe biodiversitetin e tij në mënyrë të përshtatshme. Është e rëndësishme të përmendet se ky plan financiar vjen së bashku me një Plan Menaxhimi të Integruar (PMI) për PKLEV.

P10V do të përditësohet çdo vit për të pasqyruar progresin dhe ndryshimet në supozime dhe do të shërbejë si bazë për buxhetet vjetore të Parkut dhe marrëveshjet e ndryshme të financimit të donatorëve.

C. Falënderime

Përmbajtja e këtij plani biznesi u zhvillua falë kontributit të shumë kontribuesve, ekspertëve dhe institucioneve të përfshira. Rëndësi të veçantë për hartimin e këtij plani biznesi kanë pasur diskutimet me institucionet e mëposhtme, të cilat meritojnë të vlerësohen dhe të falënderohen:

- Ministria e Turizmit dhe Mjedisit;
- IUCN dhe Patagonia;
- AKZM – Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura;
- AdZM – Administrata Rajonale e Zonave të Mbrojtura;
- Bashkitë në PKLEV;
- Përfaqësuesit lokalë në dhe rreth PKLEV.

D. Përshkrimi i skenarit bazë

Për të vlerësuar progresin e arritur në këtë plan dhjetëvjeçar, duhet të kuptohen kushtet e Vjosës përpara përfshirjes së Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura .

PKLEV aktualisht nuk ka njësinë e vet të menaxhimit, as personel të përhershëm dhe kjo është shqetësuese. Zona prej 400 km e PKLEV shtrihet në tre AdZM (Vlorë, Fier, Gjirokastrë). Disa roje mjedisore nga tre AdZM vijnë në park një ose dy ditë në javë dhe përndryshe punësohen për të punuar në zonat e mbrojtura fqinje. Në punën e tyre të përditshme, rojet mjedisore tashmë mbulojnë rreth 7,000 ha sipërfaqe të mbrojtur secili, ku PKLEV i shtohet gamës së tyre të detyrave dhe përgjegjësisë. Puna e tyre nuk është e koordinuar dhe kufizohet kryesisht me monitorimin e rreziqeve nga zjarri, zbulimin e parregullsive të mëdha në përdorimin e burimeve natyrore (p.sh. ndërtime dhe aktivitete të paligjshme si nxjerrja e zhavorrit nga lumi dhe gjuetia pa leje). Rojtarët mjedisorë nuk janë të pajisur mjaftueshëm dhe nuk kanë një numër të mjaftueshëm automjete. Gjithashtu, rojtarët mjedisorë nuk kanë trajnimin e duhur për të kryer punën dhe detyrat e tyre.

Sipas Memorandumit të Mirëkuptimit të nënshkruar ndërmjet Ministrisë së Turizmit dhe Mjedisit në Tiranë dhe Patagonia-s, Parku Kombëtar i Lumit të Egër Vjosa (PKLEV) u krijua në Mars 2023, nëntë muaj pas nënshkrimit të Memorandumit të Mirëkuptimit.

Momentet kryesore të Memorandumit të Mirëkuptimit janë:

- Krijimi i një Parku Kombëtar, në përputhje me kriteret e IUCN (ktg.II)
- Zona e mbrojtur do të përfshijë lumin Vjosa dhe të gjitha degët e tij me rrjedhje të lirë
- PKLEV do të menaxhohet në mënyrë efektive (Lista e Gjellbër e IUCN e Zonave të Mbrojtura dhe të Konservuara përmendet si standard)

E. Përshkrimi i shkurtër i qasjes financiare

Ky plan financiar 10-vjeçar u përgatit bazuar në supozimin e zbatimit të ardhshëm të modelit të propozuar të qeverisjes së ndarë dhe Vizionit afatgjatë për PKLEV, siç është miratuar në Planin e Menaxhimit të Vjosës 2024-2034.

Një Autoritet ZM i sapokrijuar nën AKZM do të jetë përgjegjës për menaxhimin e PKLEV. Ky Autoritet i ZM-së ka për detyrë gjithashtu të koordinojë tre AdZM-të. Autoriteti i ZM-së do të hartojë planet vjetore të menaxhimit të zonës së mbrojtur që duhet të miratohen nga AKZM.

Objektivi i planit financiar është të ofrojë një përshkrim të detajuar të karakteristikave ekonomike të PKLEV dhe të përcaktojë një udhërrëfyes efektiv drejt qëndrueshmërisë financiare, duke përcaktuar nevojat e ardhshme për financim dhe duke propozuar mekanizma të qëndrueshëm financimi për të kapërcyer hendekun e financimit dhe për të siguruar vazhdimësinë dhe integritetin e parkut.

Plani financiar do të drejtojë shpërndarjen efektive të burimeve në dispozicion dhe do të shërbejë si një plan për investitorët dhe donatorët për të parë se ku do të përdoren burimet shtesë të investuara dhe cili do të jetë rezultati i masave të financuara.

Në praktikë, plani financiar është krijuar duke ndjekur këto tre hapa:

1. Vlerësimi i kostove dhe të ardhurave të pritshme që rezultojnë nga puna drejt objektivave të planit të menaxhimit dhe llogaritja e hendekut financiar;
2. Vlerësimi i fizibilitetit të mekanizmave të mundshëm për të kapërcyer hendekun financiar;
3. Formulimi i rekomandimeve për masat prioritare që duhen ndërmarrë për zbatimin e mekanizmave të propozuar të financimit.

Këta hapa duhet të ndiqen si një proces përsëritës dhe të përsëriten derisa hendeku financiar të jetë zero. Tre opsione duhen eksploruar për të kapërcyer hendekun financiar: ulja e kostove, përmirësimi i burimeve ekzistuese të të ardhurave ose zhvillimi i burimeve të reja të të ardhurave. Këto tre opsione do të eksploroohen më tej në planin e biznesit, duke u fokusuar në mekanizmat vendorë të gjenerimit të të ardhurave për zbatimin e planit të menaxhimit.

Meqenëse PKLEV përfiton kryesisht nga financimi nga shteti dhe donacionet private ndërkombëtare, **përparimi drejt qëndrueshmërisë financiare do të kërkojë zhvillimin e burimeve të reja të të ardhurave lokale.**

- *F. Përmbledhje e pasqyrës financiare 10-vjeçare*

Burimet e financimit për aktivitetet e menaxhimit të PKLEV dhe mekanizmat e zgjedhur të financimit do të evoluojnë sipas fazave të ndryshme të jetës së parkut kombëtar.

Projekt parashikimi i personelit në 2024 u bazua në një qasje me faza, ku faza e parë është të ketë dy punonjës të kualifikuar roje mjedisore për AdZM dhe një koordinator që mbikëqyr punën e tyre dhe zëvendësin e tij/saj (brenda AKZM-së); gjithsej: 8 punonjës ekuivalent me kohë të plotë (FTE) për vitin 2024, sipas tabelës së paraqitur më poshtë:

Kategoria e shpenzimeve	Financuar nga buxheti i shtetit	Financuar nga fonde kombëtare dhe ndërkombëtare	SHPENZIME GJITHSEJ
Personeli <i>Koordinator i PKLEV, Zëvendës Koordinator, 6 roje mjedisore të kualifikuar</i>	45.000,00	0	45.000,00
Shpenzimet e vazhdueshme <i>Shpenzime për komunikimin, karburantin, taksat dhe siguracionin e automjeteve, shpenzimet për zyrën,</i>	16.500,00	0	16.500,00

<i>shpenzimet për udhëtime</i>			
Mirëmbajtja e infrastrukturës <i>Shtigje, infrastrukturë e vogël e turizmit</i>	5.000,00	0	5.000,00
Pajisje teknike <i>Celularë, 3 makina, 3 motoçikleta, veshje...</i>	10.000,00	89.000,00	99.000,00
Trajnime për mbështetje të jashtme	0	20.000,00	20.000,00
Infrastruktura <i>Sinjalistika bazë</i>	0	10.000,00	10.000,00
GJITHSEJ	76.500,00	119.000,00	195.500,00

Tabela 1: Pasqyra financiare 2024

Në vitet në vijim (faza e dytë), propozohet që personeli i PKLEV të rritet në të paktën 23 FTE, që është ende një minimum dhe jo një numër optimal, sipas Planit të Punës për periudhën e tranzicionit 2023 – 2025.

Tabela më poshtë tregon parashikimin 3V dhe 10V për shpenzimet dhe të ardhurat e PKLEV, me nën-ndarjet e shpenzimeve dhe të ardhurave (në euro):

Kategoritë	Viti 1 (2025)	Viti 3 (2027)	Viti 10 (2034)
Shpenzime	1.682.528,00	1.051.912,00	2.012.901,00
Menaxhimi	567.166,00	413.338,00	770.079,00
Qeverisja	132.400,00	135.574,00	147.924,00
Interpretimi dhe Përvoja e Vizitorëve	333.500,00	280.800,00	322.551,00
Turizmi	649.462,00	222.200,00	772.347,00
Të ardhura	837.166,00	1.442.879,00	3.374.661,00
Interpretimi dhe Përvoja e Vizitorëve	250.500,00	303.105,00	590.666,00

Turizmi	19.500,00	726.436,00	2.213.890,00
Financimi nga shteti	567.166,00	413.338,00	660.105,00
HENDEKU FINANCIAR	-845.362,00	390.967,00	1.361.760

Tabela 2: Pasqyra e parashikimit 3V dhe 10V

- III. QASJA FINANCIARE

A. Parimet e planifikimit të biznesit

Plani 10-vjeçar është një udhërrëfyes për potencialin e parkut kombëtar të lumit të egër Vjosa që të arrijë përsosmërinë në arenën botërore si një nga parqet më spektakolare në botë me mandatin e tij për të ruajtur trashëgiminë natyrore, biodiversitetin, trashëgiminë e ndërtuar dhe kulturore në Shqipëri.

Plani i biznesit mbështet parimet themelore të PKLEV për autonominë financiare dhe ruajtjen sa më të lirë të natyrës duke rritur të ardhurat dhe mundësitë e punësimit, duke siguruar mirëmbajtjen e vazhdueshme të infrastrukturës, ruajtjen e korridorit të lumit dhe duke kontribuar në mirëqenien ekonomike të vendit dhe kufijtë për bashkëpunim ndërkufitar.

“Nuk është më i forti i specieve ai që mbijeton, as më inteligjenti, por ai që i përgjigjet më shumë ndryshimeve.” Charles Darwin

Për këtë çështje, gjatë procesit të planifikimit, duhet të ndërmerren masa strategjike për të arritur qëllimet e PKLEV dhe rezultatet financiare të atyre masave. Megjithëse ka qasje të ndryshme planifikimi, modelet e rezultateve të ardhshme të Autoritetit të ZM bazohen në disa parime themelore:

- *Vizioni*

Bazuar në Planin e Menaxhimit të Integruar, legjislacionin kombëtar dhe standardet ndërkombëtare, vizioni për PKLEV është:

“Lumit Vjosa-Aoös, nga burimi i tij deri në det, duke përfshirë të gjitha degët, i ofrohet mbrojtje e plotë kombëtare dhe ndërkufitare, sipas standardeve më të larta ndërkombëtare, dhe ruhet me efektivitet si një lumë i gjallë, i egër, me rrjedhje të lirë, për të mirën e njerëzve dhe të natyrës në Shqipëri, Greqi dhe në botë”

Ky vizion është kritik sepse përcakton drejtimin afatgjatë për parkun.

- *Vlerësimi i avantazhit konkurrues të parkut*

Kjo nënkupton identifikimin e pikave të forta dhe të dobëta të parkut në krahasim me parqet e tjera dhe përpjekjen për të zbutur dobësitë me kalimin e kohës dhe për të përfituar nga pikat e forta. Planifikimi kërkon gjithashtu një vlerësim të sfidave ose kërcënimeve kryesore me të cilat përballet parku, për shembull ndryshimet në rregulloren e qeverisë që do të ndikojnë në funksionimin e parkut etj. Më pas hartohen strategji për të minimizuar çdo efekt negativ të këtyre sfidave ose kërcënimeve.

- *Supozime të qëndrueshme dhe fleksibiliteti*

Sa më shumë të kuptojmë mjedisin në të cilin funksionon parku, aq më real do të jetë plani, pasi supozimet mbi të cilat bazohen përlogaritjet e shpenzimeve dhe të ardhurave janë një reflektim i asaj se si do të duket mjedisi.

Rezultatet aktuale ka të ngjarë të ndryshojnë nga ato që ishin parashikuar për shkak të ndryshimeve mjedisore (politike, ekonomike, sociale etj.), kështu që ekziston nevoja për një shkallë të caktuar fleksibiliteti. Plani po evoluon vazhdimisht, nuk është diçka e gdhendur në gur në përfundim të procesit të planifikimit.

B. Pasqyrë e supozimeve që përcaktojnë burimet kryesore të të ardhurave dhe shpenzimet operative

Zhvillimi fillestar i planit të biznesit fokusohet në zhvillimin e supozimeve të mësipërme. Produkti përfundimtar përcakton shpenzimet operative dhe burimet e të ardhurave për secilën fazë të përmirësimit të PKLEV gjatë dhjetë viteve të para. Kjo përfshin zhvillimin e buxheteve operacionale dhe strategjive të çmimeve për çdo burim potencial të të ardhurave për të përmbushur më së miri rezultatet e dëshiruara duke llogaritur faktorët e tregut.

Modelet që përmbledhin shpenzimet dhe të ardhurat, së bashku me shënimet dhe supozimet e parashtruara, janë pjesë përbërëse e analizës dhe konkluzioneve të deklaruara në këtë plan financiar. Supozimet në këtë studim ndihmojnë për të kuptuar se si është zhvilluar plani financiar dhe strategjitë me të cilat do të funksionojë PKLEV. Kjo lejon rishikimin e supozimeve në të ardhmen duke ruajtur integritetin e planit duke kuptuar ndikimin që do të kenë ndryshimet në buxhetin operacional ose kapjen e tregut.

1. Supozimet e çmimeve

Strategjia e çmimeve do të mbetet konstante me çdo fazë të përmirësimeve. Strategjia bazohet në një kosto mesatare dhe një vëllim mesatar. Çmimi përcaktohet bazuar në normat tipike të tregut dhe në një nivel mesatar shërbimi.

2. Supozimet e përgjithshme të shpenzimeve dhe të të ardhurave

Shpenzimet parashikohen të jenë 100% të shpenzimeve të parashikuara duke filluar nga viti i modeluar “Viti 1 Operativ”. Rritjet vjetore me një përqindje të përcaktuar në vit faktorizohen më pas dhe bazohen në rritjen e parashikuar të shpenzimeve për një vit të caktuar.

- Të ardhurat parashikohen të jenë 100% e kapacitetit të të ardhurave të parashikuara duke filluar me vitin e modeluar “Viti 1 Operativ”, Rritjet vjetore me një përqindje të përcaktuar

në vit faktorizohen më pas, bazuar në rritjen e parashikuar të të ardhurave për një vit të caktuar.

- Parashikimet operative dhe të rritjes bazohen në rritjet mesatare për kategori të shpenzimeve dhe të të ardhurave;
- Nëse dëshirohet një përqindje më e lartë ose më e ulët e mbulimit të shpenzimet, do të analizohen shpenzimet operative dhe çmimet për rregullime të mundshme;
- Të gjitha parashikimet bazohen në supozimet dhe vlerësimet e bëra brenda modelit elektronik në Excel

3. Supozimet për organikën dhe listën e pagave

Plotësimi i PKLEV me personel është rezultat i drejtpërdrejtë i qasjes graduale, bazuar në PMI, nga fillimi deri në krijimin e parkut:

- Ndërsa PKLEV arrin pjekurinë operacionale, duke tërhequr më shumë vizitorë, do të kërkohet personel shtesë që të sigurohet një nivel i qëndrueshëm shërbimi, përvojë e shkëlqyer të vizitorëve dhe mirëmbajtje e infrastrukturës ;
- Pagat e personelit bazohen në informacionin e dhënë në vendimin në fuqi të Këshillit të Ministrave për pagat;
- Përfitimet dhe detyrimet e përfshira për shumicën e punonjësve, pavarësisht nga statusi i punësimit , (përfshirë taksat dhe tarifatat mbi listën e pagave), janë faktorizuar si përqindje e pagës totale të personelit, pa përfshirë çdo përfitim të përgjithshëm.

4. Supozimet e rritjes së shpenzimeve operative

Normat e rritjes së shpenzimeve operative bazohen në rritjen mesatare për kategorinë e shpenzimeve dhe të të ardhurave:

- Norma e rritjes së pagave dhe përfitimeve llogaritet në bazë të rritjes së të ardhurave dhe vjetërsisë në punë për shkak të rregulloreve dhe kërkesave të Autoritetit të ZM të PKLEV;
- Norma e rritjes për furnizimet llogaritet me rritjen vjetore për shkak të inflacionit;
- Norma e rritjes për shërbimet llogaritet me rritjen vjetore për shkak të inflacionit dhe ndryshueshmërisë së mundshme të parkut.
- Shpenzimet për shërbime komunale vlerësohet të rriten çdo vit.

- IV. PARKU KOMBËTAR I LUMIT TË EGËR VJOSA

A. Sfondi

PKLEV është vendi ku populli shqiptar mbron, studion dhe mëson rreth biodiversitetit dhe vendeve natyrore. Krenaria e shqiptarëve dhe lidhja e tyre shpirtërore me tokën do të shprehet aty ku shpaloset natyra, siç ka qenë gjithmonë, dhe ku natyra vlerësohet si e tillë dhe jo vetëm për të mirën e saj për njerëzimin. Njerëzit kanë lënë shtëpitë e tyre në luginën e Vjosës

ndër vite, kështu që ky Park do të krijojë më shumë mundësi, në mënyrë që banorët dhe në veçanti të rinjtë të mund të qëndrojnë ose ata që janë larguar të kthehen në shtëpi. Ai do të ndihmojë në tërheqjen e më shumë vizitorëve nga Shqipëria, Europa dhe e gjithë bota, dhe do të krijojë mundësi të reja për vendasit, kryesisht nëpërmjet turizmit të qëndrueshëm dhe bujqësisë.

Vjosa është lumi i dytë më i madh në Shqipëri dhe mbyll serinë e gjashtë lumenjve kryesorë që hyjnë në detin Adriatik, të cilët formojnë të gjithë fushën aluviale bregdetare, duke filluar në veri me sistemin e madh Drini-Morava-Bojana-Buna dhe më poshtë, me Lumenjtë Mat, Erzen, Shkumbin dhe Seman.

Në kontekstin gjeologjik, hidro-morfologjik, hidrologjik dhe ekologjik, lugina e Lumit Vjosa mund të ndahet në tre nënjjësi:

- **Pjesa e sipërme** e Lumit Vjosa karakterizohet nga gryka të thepisura midis Përmetit,

Këlcyrës dhe Dragotit, të përshkuara nga zona me kone depozitimi dhe

ujëmbledhës të mëdhenj. Lugina e Lumit Vjosa zgjerohet në rrjedhën e sipërme të

zonës së Dragotit, me përjashtim të grykës së Poçemit.

- **Pjesa e mesme**, përgjatë shtrirjes që përfshin bashkimin me lumin Drino, ku ndodhet qyteti i Tepelenës, është e njohur për brigjet e mëdha me rërë dhe zhavorr të formuara nga lumi i degëzuar. Në rrjedhën e poshtme të Selenicës, zona e Pellgut Ujëmbledhës të Lumit Vjosa zvogëlohet, lugina hapet dhe Lumi fillon të gjarpërojë.
- **Pjesa e poshtme** karakterizohet nga shtrirja e Lumit Vjosa dhe formimi i gjarpërimeve të gjera. Mes qyteteve të Fierit dhe Vlorës, Lumi Vjosa kalon nëpër Ultësirën e Myzeqesë dhe derdhet drejt Detit Adriatik. Grykëderdhja e Lumit Vjosa ndodhet në veri të Lagunës së Nartës, ku ai del në det.

Figura 1: Pjesë të Luginës së Vjosës

B. Analiza socio-ekonomike dhe kërcënimet ndaj zhvillimit të parkut

1. Demografia dhe zënia e tokës në brigjet e lumit

Lugina e Vjosës mbivendoset me tre qarqe (Fier, Vlorë dhe Gjirokastrë) dhe 13 bashki: Libohovë, Përmet, Këlcyrë, Gjirokastrë, Tepelenë, Memaliaj, Mallakastër, Fier, Vlorë, Selenicë, Himarë, Kolonjë dhe Dropull.

Popullsia e përgjithshme e luginës së Vjosës llogaritet të jetë rreth 130,000 banorë, që përbën 4.6% të popullsisë së përgjithshme të Shqipërisë. Megjithatë, gjatë 30 viteve të fundit, zona e Lumit Vjosa është përballur me shpopullim të konsiderueshëm. Kjo tendencë nuk prek vetëm luginën e Vjosës, por vendin në tërësi për shkak të ndryshimeve socio-ekonomike dhe kulturore që po ndodhin në shoqërinë shqiptare: aspiratat materiale dhe profesionale, si për burrat ashtu edhe për gratë, janë jashtëzakonisht të forta. Numri i martesave është në rënie dhe numri i divorceve është në rritje. Së fundmi, pandemia e COVID-19 e ka rritur më tej këtë tendencë.

Mosha mesatare në luginën e Vjosës po rritet gjithashtu, si pasojë e kësaj rënie të lindshmërisë, por edhe emigracionit masiv. Rënia drastike e popullsisë së këtyre zonave ka çuar në rënie të ndjeshme të aktiviteteve ekonomike dhe industrive në luginën e Vjosës. Aktivitetet kryesore socio-ekonomike të zonës janë bujqësia, blegtoria dhe turizmi.

Bashki të tjera që ndodhen më afër periferisë së lumit Vjosa dhe pellgut përfshijnë bashkitë e Vlorës, Kolonjës, Dropullit dhe Himarës. Këto bashki, megjithëse janë të rëndësishme në vetvete (veçanërisht Vlora, e cila është qyteti i dytë portual më i madh i Shqipërisë dhe një qendër e rëndësishme tregtare), ka të ngjarë të përfitojnë më shumë në mënyrë indirekte nga shpallja e Vjosës si Park Kombëtar i Lumit të Egër.

2. Punësimi i ofruar nga lumi

Perspektivat lokale për disponueshmërinë e vendeve të punës dhe cilësinë në sektorë të ndryshëm pas pandemisë COVID-19 ndryshojnë. Perceptohet se vendet e punës të lidhura janë rritur, ndërkohë që cilësia e vendeve të punës përgjithësisht është përmirësuar. Në Shqipëri, turizmi është drejtpërdrejt përgjegjës për 244,000 vende pune në vitin 2019, me 20% të punësimit në mbarë vendin të lidhur në një farë mënyre domethënëse me turizmin dhe aktivitetet që lidhen me udhëtimin. Sektorë të tjerë shfaqin perceptime të përziera.

3. Shërbimet ekzistuese të turizmit

Industria e turizmit në Shqipëri ka pësuar rritje të ndjeshme vitet e fundit, me një rritje të dukshme të mbërritjeve dhe zhvillimit të turizmit. Turizmi i aventurës po lulëzon për shkak të peizazheve të ndryshme natyrore të vendit, duke tërhequr alpinistët, entuziastët e natyrës dhe

kërkuesit e aventurës. Kultura e vendit, e shfaqur përmes folklorit tradicional, muzikës dhe vallëzimit, tërheq gjithashtu një numër të konsiderueshëm vizitorësh gjatë festivaleve dhe festimeve lokale.

PKLEV dhe Lugina e Vjosës ofrojnë një sërë aktiviteteve të mundshme në natyrë si rafting, kajak, peshkim, ecje, çiklizëm, kalërim dhe vëzhgim zogjsh. Turistët mund të eksplorojnë peizazhe të pacenuara, të shijojnë pamje mahnitëse dhe biodiversitetin e pasur të rajonit. PKLEV tërheq turistë vendas dhe ndërkombëtarë, me interes në rritje nga vendet europiane. Bukuria natyrore e parkut dhe aktivitetet në natyrë, së bashku me praninë e 304 Monumenteve të Kulturës, e bëjnë atë një destinacion tërheqës për udhëtarët. Anketimet e vizitorëve tregojnë një përzjerje të turistëve vendas dhe ndërkombëtarë, me tregjet italiane dhe britanike që tregojnë potencial për rritje. Vizitorët kalojnë kryesisht një deri në dy ditë në zonë, me disa që eksplorojnë rajone të tjera përgjatë lumit Vjosa.

Turizmi tashmë ka një rëndësi shumë domethënëse për luginën e Vjosës. Nga rreth 20,000 ambiente akomodimi në Shqipëri, rreth 4,750 shtëpiza ose gati 1/5 e vendit, ndodhen në Gjirokastrë, Vlorë dhe Fier.

Sezonaliteti i turizmit mund të përfaqësojë një sfidë, ku shumica e investimeve janë të fokusuar në zonat bregdetare. Të dhënat nga NVM-të në Luginën e Vjosës tregojnë fitime të ndryshme mujore. Shifrat e raportuara variojnë nga 30,000 deri në 150,000 lekë (afërsisht 1,500 euro). Sezonaliteti luan një rol të rëndësishëm, me sezonet e larta turistike që çojnë në rritje të fitimeve. Megjithatë, shumë NVM përballen me fitime të paqëndrueshme për shkak të faktorëve si fluksi i klientëve dhe kërkesa e tregut. Ndërsa 77.3% e bizneseve gjenerojnë të ardhura të mjaftueshme për të mbështetur familjet e tyre, 22.7% luftojnë për ta bërë këtë, duke kërkuar mbështetje shtesë gjatë periudhave të pikut të turizmit.

Kompanitë e udhëtimit sjellin një vëllim të dukshëm vizitorësh në Luginën e Vjosës dhe PKLEV, ku rafting, përdorimi i kanoeve dhe ecja janë aktivitete shumë të kërkuara. Shumica e vizitorëve qëndrojnë për një ditë, dhe shpenzimet e tyre mesatare ditore përfshijnë transportin (17% e shpenzimeve totale), akomodimin (33%), ushqimin (13%), punimet artizanale (8%) dhe aktivitetet (29%).

Vjosa është relativisht e keq-pajisur në infrastrukturë dhe për fat të keq, disa nga ndërtesat ekzistuese janë duke u vjetëruar dhe kanë nevojë për mirëmbajtje apo përmirësim. Përmirësimi i infrastrukturës, përvojat e komunitetit, sistemet e duhura të menaxhimit të mbetjeve, diversifikimi i aktiviteteve të aventurës dhe promovimi i destinacionit, identifikohen si mjete për të përmirësuar përvojën e vizitorëve. Ky plan biznesi do të analizojë kostot e investimit financiar të propozuar për të zhbllokuar këto mjete.

4. Kërcënimet kryesore ndaj integritetit të parkut

Vlerësimi i presioneve bazohet në shqyrtimin dhe mbledhjen e informacionit të disponueshëm dhe të përditësuar në lidhje me çështjet dhe temat kryesore në pellgun e lumit Vjosa, duke u fokusuar kryesisht në kërcënimet dhe presionet ndaj veçorive të ruajtjes së natyrës. Shkëmbimi intensiv i informacionit me të gjitha autoritetet përkatëse ka ndodhur për të mbledhur informacionin më të fundit të përditësuar në dispozicion. Si hap i dytë, i gjithë informacioni u organizua dhe u analizua për të kryer një proces hartëzimi të të gjitha vlerave dhe kërcënimeve që lidhen me pellgun e lumit Vjosa.

Kjo më sipër rezultoi në disa kërcënime ndaj ruajtjes së natyrës, sidomos:

● Urbanizimi

Urbanizimi ushtron presion mbi burimet ujore nëpërmjet prodhimit të ujërave të zeza, mbetjeve urbane, si dhe nxjerrjes së ujit për të mbuluar përdorimin nga njësitë ekonomike familjare. Në këtë kontekst, këto tre aktivitete kyçe janë analizuar për efektin e tyre në ekosistemet ujore përgjatë Vjosës. Në të gjitha 13 bashkitë që janë pjesë e pellgut të lumit Vjosa, furnizimi me ujë mbulon nevojat e rreth 82% të popullsisë, ndërsa mbulimi me trajtimin e ujërave të zeza duket se është në nivel shumë të ulët, mesatarisht 32%, dhe asnjë bashki nuk mbulon plotësisht zonën e juridiksionit të saj me shërbimet e trajtimit të ujërave të zeza. Në këtë kuadër, lumi Vjosa po vuan nga ndotja e shkaktuar nga ujërat e zeza të patrajuara.

Prodhimi i mbetjeve të ngurta është afërsisht 0,4-0,5 kg/banor/ditë. Nga pikëpamja e higjienës, vendet e asgjësimit nuk kontrollohen dhe vendosen në vendet e duhura, si dhe mungon teknologjia e asgjësimit. Në fshatra nuk ka vend-depozitime apo ndonjë lloj tjetër grumbullimi të organizuar. Vetëm në disa raste, fermerët përdorin procese të kompostimit për të prodhuar pleh organik. Në përgjithësi, përqindja e grumbullimit dhe menaxhimit të mbetjeve në luginën e lumit Vjosa ndryshon ndjeshëm ndërmjet bashkive, ku Këlcyra grumbullon vetëm 37% të mbetjeve të krijuara, ndërsa Vlora grumbullon 99%.

● Minierat dhe guroret

Pellgu i lumit Vjosa është i pasur me burime jometalike, si argjila, inerte, gipsi, fosforit, gëlqeror, dolomit dhe burime energjetike si nafta, gazi dhe qymyri.

Një nga aktivitetet kryesore në industrinë me presion të madh në pellgun e Vjosës është gjermimi i zhavorrit. Gjermimi i zhavorrit nga shtretërit e lumenjve ka qenë një aktivitet kryesor ekonomik në pellgun ujëmbledhës të Vjosës. Megjithatë, vitet e fundit, aktiviteti i gjermimit të zhavorrit është minimizuar dhe është kryer vetëm për punë publike, për shkak të ndërtimit/rikonstruksionit të rrugëve në qark.

Aktiviteti minerar duket se është shumë i rëndësishëm në lumin Vjosa. Sipas Shërbimit Gjeologjik Shqiptar, Bashkia e Selenicës është e pasur me lloje të bitumit, i cili është një pasuri me vlerë të madhe ekonomike. Janë 11 kompani që përdorin burimin e Selenicës, ndërsa në total janë vetëm tre burime kryesore të bitumit: i) burimi i bitumit, ii) zhavorri i bitumit, iii) dhe rëra e bitumit.

● **Hidrocentrali**

Burimet ujore të Shqipërisë, përveç aspektit rekreativ dhe turistik, janë shumë të rëndësishme për zhvillimin energjetik dhe gjeoenergjetik të vendit. Nëntëdhjetë e nëntë për qind e energjisë elektrike të përdorur në Shqipëri vjen nga shfrytëzimi i burimeve ujore (GNSP Shqipëri, 2030; NTPA, 2016). Pjesa më e madhe e energjisë elektrike prodhohet në veri dhe lindje, ku ndodhen disa rezervuarë me hidrocentrale të mëdha.

Ndërtimi i hidrocentraleve në luginën e Vjosës vjen me rreziqe mjedisore. Duke iu referuar Schiemer et al., 2018, këto rreziqe do të ishin:

- rrezikimi i menjëhershëm i vlerës së lartë të ruajtjes së zonës dhe kësaj trashëgimie kombëtare duke krijuar diga;
- humbja e burimeve ujore nëntokësore për sa i përket sasisë dhe cilësisë;
- përkeqësimi i cilësisë së ujërave sipërfaqësore (proceset e eutrofikimit në kohë të gjata të qëndrimit të ujit mund të pritet të çojnë në lulëzim algash toksike);
- prodhimi i metanit si rezultat i proceseve anaerobe në zonat e përmbytura;
- erozioni bregdetar për shkak të reduktimit të transportit të sedimentit nga lumi;
- përmbytje katastrofike, veçanërisht duke pasur parasysh rritjen e rreziqeve nga përmbytjet për shkak të ngrohjes globale.

Është e rëndësishme të theksohet ruajtja e burimeve të ujërave sipërfaqësore, kryesisht lumenjve, nga përdorimi për qëllime hidroenergjetike (GNSP Shqipëri, 2030; NTPA, 2016).

● **Industria**

Aktiviteti industrial gjithashtu ushtron presion të vazhdueshëm mbi burimet e pellgut të lumit Vjosa. Të tre qarqet e Vjosës (Gjirokastra, Fieri dhe Vlora) kanë trashëguar ndotje industriale nga e kaluara dhe përballen me probleme serioze aktualisht, pavarësisht se ndotja është e përqendruar kryesisht në Vjosën e poshtme, ku ndodh aktiviteti minerar më i madh, prodhimi i naftës dhe gazit. Shpeshherë shkarkimet nga veprimtaria dhe ndarja e ujërave nga industria e naftës shkojnë direkt në lumin Vjosa dhe degët e tij, ose ri-injektohen në nëntokë, duke rrezikuar kështu ndotjen e ujërave nëntokësore.

● **Bujqësia dhe akuakultura**

Bujqësia është një nga sektorët më të rëndësishëm ekonomikë të Shqipërisë; ajo përbën rreth një të pestën e PBB-së së vendit dhe punëson rreth 37% të të gjithë punëtorëve shqiptarë (INSTAT, 2021). Në Shqipëri janë regjistruar mbi 41 mijë fermerë, 15500 prej të cilëve ndodhen në luginën e Vjosës. Bujqësia luan rol në zhvillimin e karakterit rajonal të vendit. Lugina e Vjosës është fokusuar kryesisht në këtë industri, ku sipërfaqja e mbjellë me drithëra në vitin 2018 ishte 46.900 ha, nga 140.000 ha në të gjithë Shqipërinë, me qarkun e Fierit që zë pjesën më të madhe të hapësirës me 34.600 ha. Kjo konfirmon që bujqësia është shumë e pranishme në zonën e Vjosës dhe është një industri e rëndësishme për ekonominë.

Ndikimi i bujqësisë në Vjosë mund të shihet në 3 aspekte të veçanta: përdorimi i tokës, ndotja dhe nxjerrja e ujit, të cilat mund të kenë ndikim negativ po aq të konsiderueshëm nëse nuk menaxhohen dhe kontrollohen siç duhet. Për sa i përket përdorimit të tokës, më të prekurit janë pjesa e poshtme e pellgut të lumit dhe pjesa e poshtme e Shushicës, ku bujqësia duket se është

më intensive. Akuakultura është e pranishme edhe në degët e lumit Vjosa, pra në Kardhiq, Bënçë, Hormovë dhe Shushicë.

C. Qeverisja

1. Shtrirja gjeografike e PKLEV krahasuar me Luginën e Vjosës

Kufijtë e parkut bazohen në njohuritë më të mira në dispozicion për lumin Vjosa, degët e tij dhe zonën e pellgut ujëmbledhës të tij. Qasja metodologjike për përcaktimin e kufijve u bazua në gjetjen e kufijve të rëndësishëm për sistemin bregor dhe mbrojtjen e integritetit të vazhdimësisë së lumit në të gjithë pellgun ujëmbledhës. Ky përvijim nuk mund të bëhet në një hap të vetëm, kështu që faza e parë fokusohet vetëm në kanalet aktive, fushat aktive të përmbytjes dhe tokat publike.

Kufijtë afatgjatë të parkun janë paraqitur më poshtë.

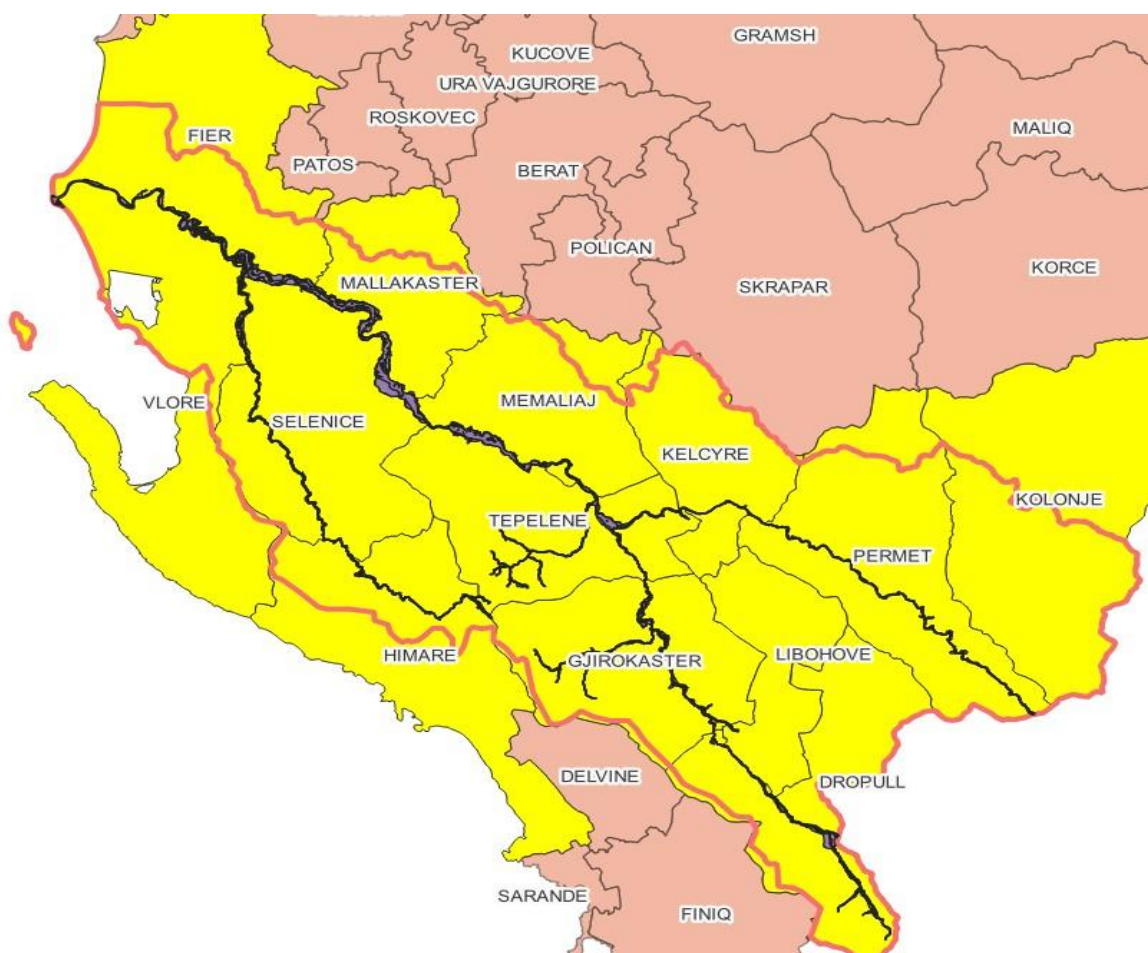

Figura 2: Harta e kufijve të PKLEV

IUCN kërkon që 75% e tokës në një park të menaxhohet sipas standardeve më të larta të mbrojtjes së parkut. Për zonat qendrore të Parkut në deklaratën e Fazës I, kjo është arritur. Kur sipërfaqja më e gjerë e parkut të deklarohet, si pjesë e Fazës II, është e pranueshme që qëllimi i menaxhimit të 75% të tokës sipas atij standardi të arrihet me kalimin e kohës.

2. Rregullimet e qeverisjes

i. Situata aktuale

Ligji shqiptar për zonat e mbrojtura (81/2017; pjesa IV) përcakton tetë kategori të zonave të mbrojtura në Shqipëri, duke ju referuar sistemit të IUCN për kategorinë e zonave të mbrojtura, përfshirë Parkun Kombëtar, Kategoria II. Strukturat ekzistuese të menaxhimit të ZM-së të parashikuara me ligj, lejojnë vetëm strukturën hierarkike vertikale të menaxhimit: Ministria → AKZM → AdZM-të. Prandaj, PKLEV nga këndvështrimi i administrimit dhe menaxhimit ekzekutiv, konsiderohet brenda autoritetit të qeverisjes qendrore.

Ligji i ZM-ve parashikon gjithashtu krijimin e Komitetit të menaxhimit për çdo ZM, i cili ka vetëm autoritet mbikëqyrës dhe këshillues. Komiteti i Menaxhimit përbëhet nga përfaqësues nga: Ministria; AKZM; AdZM; Autoritetet Rajonale (Prefekti – Nën KM); Përfaqësues të Pushtetit Vendor për bujqësinë, turizmin, energjinë dhe infrastrukturën, menaxhimin e ujërave, shkencën dhe arsimin, trashëgiminë kulturore; OJQ-të mjedisore lokale; pronarë privatë.

Struktura aktuale e menaxhimit të zonave të mbrojtura në Shqipëri organizohet në nivelet e Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura (AKZM) dhe Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura (AdZM). Aktualisht, nuk ka administrata individuale të zonave të mbrojtura individuale. Kjo është arsyeja pse rekomandohet ndryshimi i ligjit për zonat e mbrojtura për të mundësuar një qeverisje dhe menaxhim më të mirë të PKLEV.

Në modelin aktual ka disa dobësi:

- **AdZM-të duhet të menaxhojnë të gjitha zonat e mbrojtura (ZM) në qarkun e tyre, që do të thotë se atyre shpesh u mungon ekspertiza dhe burimet për të menaxhuar zonat me nevoja specifike për mbrojtje.** Zakonisht, ka disa lloje të ZM-ve në një qark, p.sh. monumente natyrore, peizazhe të mbrojtura, parqe natyrore dhe parqe kombëtare të pranishme. Çdo lloj ZM kërkon qasje të ndryshme në drejtim të menaxhimit dhe monitorimit. Për më tepër, numri i punonjësve të përfshirë në menaxhimin e zonave të mbrojtura nuk lidhet me numrin e ZM-ve në një rajon. Nëse ka shumë ZM në një qark, punonjësit duhet t'i menaxhojë ato sipas burimeve në dispozicion.
- **Qarkullimi i buxhetit është i ngadaltë.** Një herë në vit diskutohet dhe vendoset buxheti për të gjitha AdZM-të. Prandaj, ai duhet të vendoset në disa hapa (AdZM – AKZM – MTM – MFE – Këshill i Ministrave – Parlament). Zakonisht deri në mars të çdo viti buxheti duhet të jetë efektiv. Gjithashtu, AdZM-të nuk kanë buxhet për të cilin mund të vendosin vetë. Paratë konvertohen sipas shpenzimeve reale. Kjo do të thotë se edhe për investime të vogla, siç janë pajisjet e zyrës, AdZM-të duhet të informojnë AKZM-në dhe

të presin vendimin e saj derisa të miratohen shpenzimet dhe të blihen pajisjet e nevojshme. Ky proces mund të zgjasë deri në disa javë ose muaj. Në disa takime dhe diskutime, palët e interesuara theksuan nevojën për menaxhim të pavarur në aspektin financiar (me buxhetin e tij).

- **Mungesa e bashkëpunimit ndërmjet AdZM-ve.** Zakonisht, AdZM-të menaxhojnë të gjitha ZM-të brenda qarkut. Prandaj, ZM-të që ndodhen në dy ose më shumë qarqe menaxhohen nga më shumë se një AdZM. Aktualisht nuk ka struktura ku AdZM-të, të cilat menaxhojnë bashkërisht një ZM, të mblidhen, të ndajnë ekspertizën e tyre dhe të koordinojnë aktivitetet e tyre brenda ZM-ve. I takon AdZM-ve të përfshira në ZM-të ndërkufitare që të organizojnë vetë komunikimin. Aktualisht ka disa shembuj të ZM-ve ndërkufitare, ku AdZM-të bashkëpunojnë, veçanërisht kur bëhet fjalë për raportimin në AKZM, por zakonisht çdo AdZM raporton për pjesën e saj të ZM-së dhe aktivitetet në të.

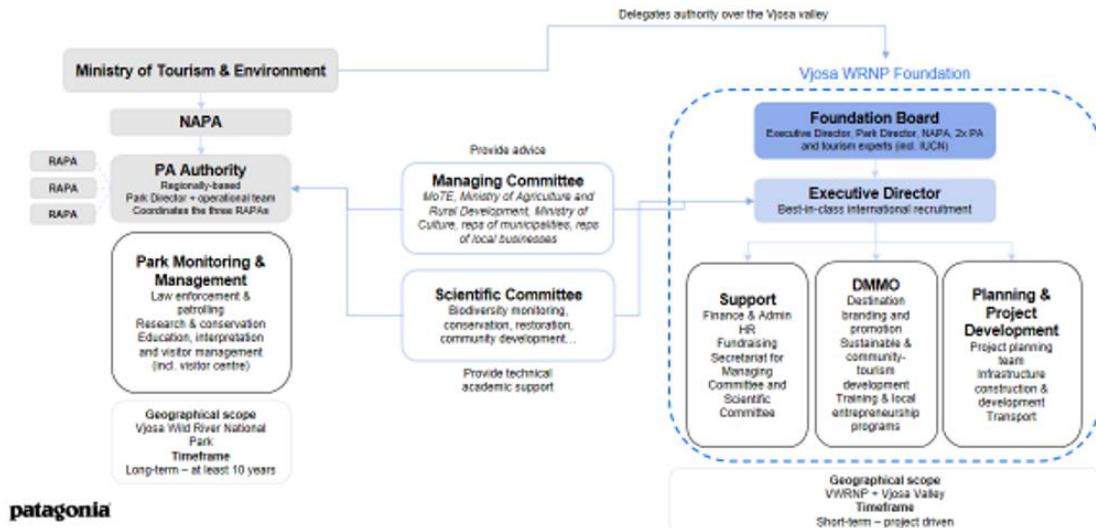
ii. Propozimi

Për të adresuar sfidat e përshkruara më sipër dhe për të filluar vendosjen e themeleve të një modeli të qeverisjes së qëndrueshme për PKLEV, u zhvilluan dy opsione se si mund të organizohej menaxhimi: një model i qeverisjes së bashku dhe një model i qeverisjes së ndarë. Sipas këndvështrimit të ekspertëve dhe diskutimit me autoritetet shqiptare, palët e interesuara dhe ekspertët e përfshirë, menaxhimi i PKLEV nga një Autoritet i veçantë i ZM nën AKZM (modeli i qeverisjes së ndarë) u konsiderua si opsioni i preferuar, por për të arritur këtë, janë të nevojshme ndryshimet ligjore (shihni detajet në pjesën vijuese).

Ky model i ri i qeverisjes së ndarë, siç tregohet në figurën më poshtë, do të krijonte një Autoritet të ri të ZM nën AKZM, përgjegjës për menaxhimin e PKLE të Vjosës. Ky autoritet i ZM:

- do të koordinojë tre AdZM-të;
- do të vendoset në qendrën e vizitorëve dhe rojet mjedisore të PKLEV do të paguhen nga Autoriteti i ZM, por do të kenë bazën në AdZM dhe;
- do të përgatiten planet vjetore të menaxhimit të ZM, të cilat duhet të miratohen nga AKZM.

Recommendation – Split governance model

Recommendation – Split governance model

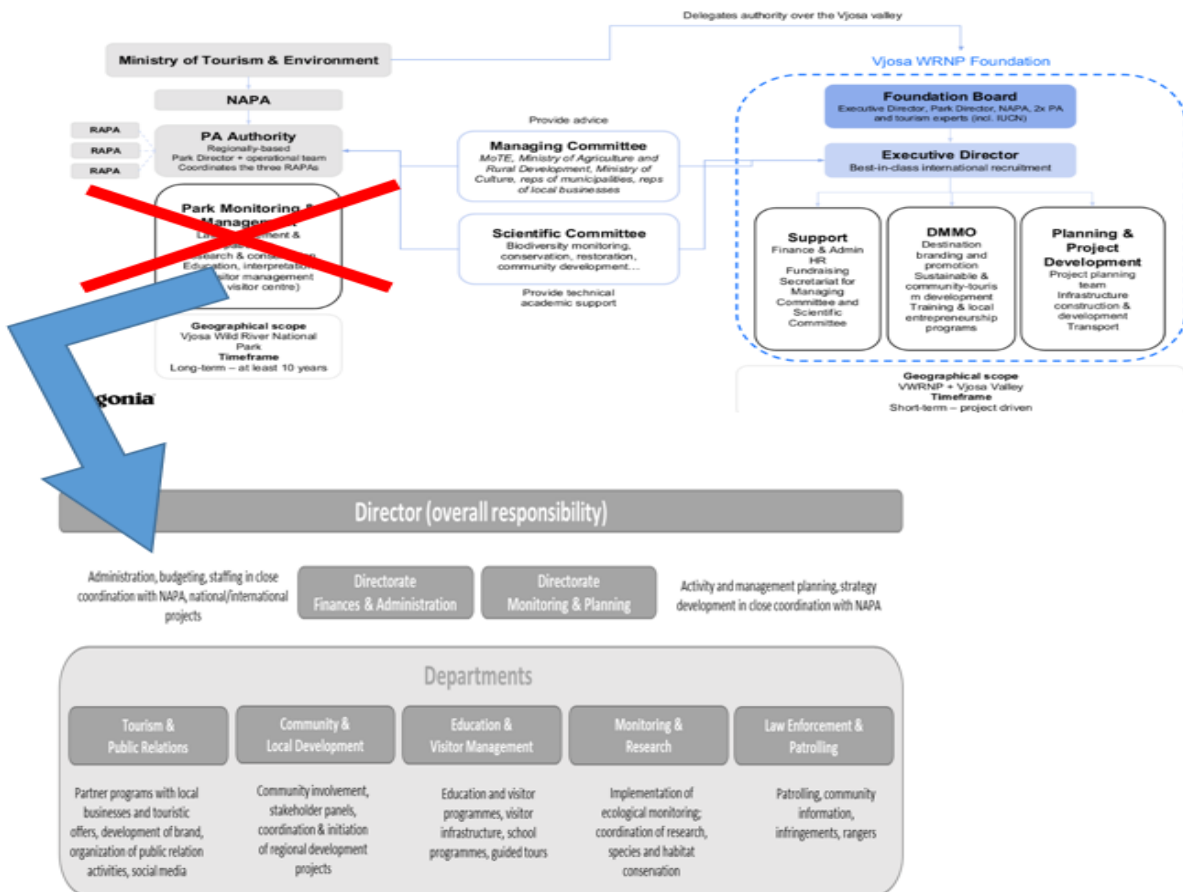

Figura 3: Struktura e opsionit të propozuar: Modeli i qeverisjes së ndarë

Ky Autoritet i ri i ZM do të jetë përgjegjës për menaxhimin e PKLEV, duke përfshirë zbatimin e ligjit dhe patrullimin, monitorimin dhe kërkimin (përfshirë projektet e ruajtjes), edukimin dhe

menaxhimin e vizitorëve, zhvillimin e komunitetit dhe lokal, si dhe turizmin dhe marrëdhëniet me publikun. Autoriteti i ZM-së do të drejtohet nga një Drejtor Parku, i mbështetur nga një Drejtor Finance dhe Administrate dhe një Drejtor Monitorimi dhe Planifikimi.

Për më tepër, ky model i qeverisjes së ndarë do të plotësohet nga një fondacion i pavarur. MTM do të delegojë menaxhimin e luginës së Vjosës te një fondacion i pavarur i sapokrijuar. Autoriteti i Fondacionit mund të jetë vullnetar ose i bazuar në kompetenca ligjore – nëse qeveria zgjedh të zgjerojë zonën tampon, të krijojë një zonë me rëndësi kombëtare për turizmin ose të krijojë një rezervë biosfere. Drejtori Ekzekutiv i Fondacionit dhe Drejtori i Parkut do të zhvillojnë takime mujore dhe do të punojnë si ekip. Bordi i Fondacionit do të përbëhet nga Drejtori Ekzekutiv, Drejtori i Parkut, AKZM, dy Zonat e Mbrojtura dhe ekspertë të turizmit përfshirë një përfaqësues nga IUCN. Burimet financiare për Fondacionin do të vinin nga donatorë ndërkombëtarë.

Autoriteti i ZM dhe Fondacioni do të mbështeten nga:

- Një Komitet Menaxhimi (i përbërë nga MTM, ministri të tjera, bashki dhe biznese lokale)
- Një Komitet Shkencor (i përbërë nga OJQ-të dhe institute kërkimore)

b. Ndryshimet e nevojshme ligjore

Për të krijuar këtë model të qeverisjes së ndarë, duhet të miratohen dhe të zbatohen disa ndryshime në Ligjin për Zonat e Mbrojtura. Këto ndryshime ligjore gjenden më në detaje në raportin shpjegues të dorëzuar nga ekspertja juridike Elvana Tivari në tetor 2023.

Risqet kryesore të kalimit në këtë model të ri të qeverisjes lidhen me:

- Kohën e nevojshme për ngritjen e strukturave të reja, ndërkohë që fillon zbatimi i planeve të punës (pjesë e Planit të Menaxhimit);
- Sfidat në lidhje me rekrutimin dhe edukimin e punonjësve;
- Vonesat që lidhen me kalimin në modelin e ri buxhetor dhe financiar, mund të ndikojnë në zbatimin e duhur dhe në kohë të Planit të Menaxhimit.

- V. ANALIZA E SHPENZIMEVE

A. Shpenzimet e menaxhimit

1. Përshkrimi i skenarit të menaxhimit

Si pjesë e punës për ngritjen dhe menaxhimin e PKLEV, u përgatit një Plan Pune për periudhën e tranzicionit 2023 - 2025 për Parkun dhe ky plan përcakton kushtet minimale që do të duheshin plotësuar në mënyrë që PKLEV të klasifikohet si Park Kombëtar i Kategorisë II të

IUCN. Për vitin 2024 parashikohet të nisë një fazë tranzitore në mënyrë që në vitin 2025 të krijohet plotësisht funksional Autoriteti i ZM i PKLEV.

Për këtë janë vendosur si më sipër kërkesat minimale kalimtare për menaxhimin e PKLEV në 2024 dhe në vijim është dhënë një rekomandim nga ekipi i ekspertëve.

Ndërkohë në vitin 2025, struktura e re e Autoritetit të ZM në varësi të AKZM-së është përgjegjëse për menaxhimin e PKLEV. Ky Autoritet i ZM-së ka gjithashtu për detyrë të koordinojë punën e tre AdZM-ve dhe ato do të vendosen në qendrën e vizitorëve. Menaxhimi financiar për rojet mjedisor të PKLEV do të ekzekutohet nga Autoriteti i ZM-së, por do të ketë bazën në AdZM.

2. Shpenzime operative korrente

Shpenzimet operative korrente mbulojnë menaxhimin e PKLEV brenda kufijve të parkut, për sa i përket personelit, shpenzimeve operative dhe mirëmbajtjes së pajisjeve teknike dhe infrastrukturës. Këto shpenzime bëhen çdo vit dhe do të mbulohen nga fondet e shtetit. Shpenzimet janë strukturuar në përputhje me aktivitetet funksionale që PK ndërmerr për të përmbushur misionin e tij.

Shpenzimet operative korrente kategorizohen si më poshtë:

Shpenzime operative	Kategoria e buxhetit
SHPENZIME PËR PERSONELIN	Stafi - pagat
	Udhëtim - Ndërkombëtar
SHPENZIME PERIODIKE	Materiale - pajisje zyre
	Shpenzime për automjete
	Shërbime të tjera
	Udhëtim – Lokal
MIRËMBAJTJA E PAJISJEVE TEKNIKE	Pajisjet e IT-së
	Faqe interneti
MIRËMBAJTJA E INFRASTRUKTURËS	Riparime (ndërtesa)
	Riparime (gjurmë itinerari dhe shtigje)
	Riparime (Tabela informative)
	Riparime (Qendra e Vizitorëve)

Tabela 3: Struktura e shpenzimeve operative korrente

i. Shpenzimet e personelit

Nevoja për personel për PKLEV është vlerësuar nga grupi i punës për Planin e Menaxhimit të Integruar. Ekipi i propozuar në PMI përfshin rolet e mëposhtme:

- 8 FTE për vitin 2024;
- Të paktën 34 FTE nga 2025 e më tej

Autoriteti i ZM - Menaxhimi i Parkut		Viti 1 (2024)	Viti 2 (2025)
Departamenti	Titulli i pozicionit të punës	Organika	Organika
Drejtimi ekzekutiv	Drejtori i parkut	1	1
	Shefi i Drejtorisë së Financave dhe Administratës		1
	Shefi i Monitorimit dhe Planifikimit		1

Mbështetja	Llogaritar	1	1
	Ekspert ligjor		1
	Ekspert i BNJ		1
Turizëm & MP	Shefi i Ekoturizmit dhe Marrëdhënieve me Publikun		1
	Eksperti i marrëdhënieve me publikun		1
	Ekspert i ekoturizmit		1
	Ekspert i ri i menaxhimit të ZM		1
Zhvillimi komunitar dhe lokal	Shefi i Njesisë së Zhvillimit Komunitar dhe Lokal		1
	Ekspert i angazhimit të komunitetit		1
	Ekspert i zhvillimit rajonal/menaxher projekti		1
Edukimi dhe menaxhimi i vizitorëve	Shefi i Njesisë së Menaxhimit të Edukimit dhe Vizitorëve		1
	Ekspert i edukimit		1
	Ekspert i vizitorëve		1
Monitorimi dhe kërkimi	Shefi i Njesisë së Monitorimit dhe Kërkimit		1
	Ekspert GIS		1
	Zoolog		1
	Botanist		1
	Ekolog i ujërave të ëmbla		1
Zbatues i ligjit dhe patrullim	Shefi i Njesisë së Zbatimit të Ligjit dhe Patrullimit		1
	Roje Mjedisore Pjesa e poshtme (Delta)	2	3
	Roje Mjedisore Pjesa e mesme	2	3
	Roje Mjedisore Pjesa e epërme	2	3
	Shofer		1
	Pastruese		1
	Pastruese		1

GJITHSEJ

8

34

1 drejtor parku, 3 roje mjedisore të kualifikuar, 3 ndihmës roje mjedisore

Figura 4: Struktura e organikës së propozuar për Autoritetin e ZM

Pagat e punonjësve bazoheshin në skemën e pagave të Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura (AKZM). Më shumë detaje mbi rolin dhe përgjegjësitë e çdo anëtarit të stafit mund të gjenden në draft planin e reduktuar për veprimtaritë e PKLEV të propozuar për vitin 2024.

Roli	Detyrat kryesore	Paga (LEK)	Paga (Eur)
Drejtor parku	Koordinim, përgjegjësi të përgjithshme	155,000.00	1,409.09
Drejtor i Drejtorisë së Financave dhe Administratës	Administrim, personel, buxhet, koordinim me Drejtorinë AKZM	115,000.00	1,045.45
Llogaritar	Mbështetje e financave, administrimi i projekteve kombëtare dhe ndërkombëtare	70,000.00	636.36
Ekspert ligjor	Ekspertizë ligjore për strukturën	70,000.00	636.36
Ekspert i BNJ	Ekspert i burimeve njerëzore	70,000.00	636.36
Shef i Ekoturizmit & Marrëdhënieve me Publikun	Zhvillimi i marrëdhënieve turistike dhe publike, takime me palët e interesuara dhe vendimmarrësit	105,000.00	954.55
Ekspert i marrëdhënieve me publikun	Zhvillimi i markës, logos, mesazhit, krijimi i materialit për marrëdhënien me publikun, planifikimi i aktiviteteve	70,000.00	636.36
Ekspert ekoturizmi	Zhvillimi i programeve partnere për ndërmarrjen turistike lokale, takime me palët e interesuara, përgatitja e kontratave	70,000.00	636.36
Drejtor i Drejtorisë së Monitorimit dhe Planifikimit	Planifikimi i aktiviteteve dhe menaxhimit, planifikimi i	115,000.00	1,045.45

	strategjisë, koordinimi me drejtorinë e AKZM-së		
Ekspert i ri menaxhimi të ZM	Mbikëqyrja e zbatimit të planeve të punës	70,000.00	636.36
Shef i sektorit të komunitetit dhe zhvillimit lokal	Përfshirja e komunitetit, panelet të palëve të interesuara, koordinimi dhe iniciimi i projekteve të zhvillimit rajonal	105,000.00	954.55
Ekspert për angazhimin e komunitetit	Bashkëpunim me komunitetet, ndërgjegjësim, takime me palët e interesuara	70,000.00	636.36
Ekspert për zhvillimin rajonal/menaxher projekti	Iniciimi dhe koordinimi i projekteve të zhvillimit rajonal	70,000.00	636.36
Shef i sektorit të edukimit dhe menaxhimit të vizitorëve	Zhvillimi dhe zbatimi i programeve të edukimit dhe vizitorëve	105,000.00	954.55
Ekspert edukimi	Programe shkolle, materiale edukimi, qendra të vizitorëve	70,000.00	636.36
Ekspert i vizitorëve	Menaxhimi i vizitorëve	70,000.00	636.36
Shef i sektorit të Monitorimit dhe Kërkimit	Zbatimi i monitorimit ekologjik; koordinimi i kërkimit; konservimi i specieve dhe habitatit	105,000.00	954.55
Ekspert i GIS	Përgatitja e hartave GIS, sistemi GIS	70,000.00	636.36
Zoolog	Zbatimi i masave të konservimit dhe monitorimit; mbështetje e projekteve të kërkimit	70,000.00	636.36
Botanist	Zbatimi i masave të konservimit dhe monitorimit; mbështetje e projekteve të kërkimit	70,000.00	636.36
Ekolog i ujërave të ëmbla	Zbatimi i masave të konservimit dhe monitorimit; mbështetje e projekteve të kërkimit	70,000.00	636.36
Shef i Sektorit të zbatimit të ligjit dhe Patrullimit	Planifikimi i patrullave të rojeve mjedisore, dokumentimi i shkeljeve	105,000.00	954.55
Roje Mjedisore Pjesa e Poshtme (Delta)	Informimi i komunitetit, patrullimit, ture me guidë, mbështetje e monitorimit, aktivitete konservimi dhe kërkimi	150,000.00	1,363.64
Roje Mjedisore Pjesa e Mesme		150,000.00	1,363.64
Roje Mjedisore Pjesa e Epërme		150,000.00	1,363.64
Shofer		40,000.00	363.64
Pastruese		40,000.00	363.64
Pastruese		40,000.00	363.64

Figura 5: Skema e pagave të AKZM-së

Më poshtë jepet vlerësimi 3-vjeçar i shpenzimeve për personelin e PKLEV:

Shpenzime operative korrente	Kategoria e buxhetit	Njësia	# i njësisë	Kosto njësi €	Shpenzime gjithsej (për kategori buxheti)	Buxhet gjithsej 3V (2024-2027)
SHPENZIME PERSONELI	Personel- paga	Me një pagesë	1	658 909,00 €	658 909,00 €	673 489,00 €
	Udhëtim-ndërkombëtar	Me një pagesë	1	14 580,00 €	14 580,00 €	

Figura 6: Skema e pagave të PKLEV

ii. Mirëmbajtja e pajisjeve teknike dhe infrastrukturës

Shpenzimet për mirëmbajtje përfshijnë shpenzimet që lidhen me riparimin dhe punët e vogla për zyrën e ekipit drejtues si dhe automjetet e rojeve mjedisore, si edhe mirëmbajtjen e

ndërtesave, gjurmëve të itinerareve, qendrës së vizitorëve dhe tabelave informative. Rritja e shpenzimeve për mirëmbajtje me kalimin e kohës është llogaritur me një rritje vjetore prej 10% të normës së inflacionit.

Shpenzime operative	Kategoria e buxhetit	Njësia	# i njësive	Kosto njësi €	Shpenzime gjithsej (për kategori buxheti)	Buxhet gjithsej 3V (2024-2027)
MIRËMBAJTJE PAJISJE TEKNIKE	Pajisje IT	Në muaj	30	100,00 €	3 000,00 €	6 120,00 €
	Faqe internet	Në muaj	24	130,00 €	3 120,00 €	
MIRËMBAJTJE INFRASTRUKTURE	Riparime (Ndërtesë)	Në muaj	30	100,00 €	3 000,00 €	13 000,00 €
	Riparime (Gjurmë dhe shtigje)	Në vit	3	2 000,00 €	6 000,00 €	
	Riparime (tabela informacioni)	Në vit	2	1 500,00 €	3 000,00 €	
	Riparime (qendër vizitori)	Në vit	1	1 000,00 €	1 000,00 €	

Figura 6.1: Shpenzime për mirëmbajtje

iii. Shpenzime periodike

Këto shpenzime përfshijnë shpenzimet e vazhdueshme të bëra për funksionimin në përditshmëri të Parkut Kombëtar si: materialet e konsumit, shërbimet komunale, kostot e udhëtimit, printimi, karburanti, uji, energjia elektrike, komunikimet (telefon, internet, etj.), siguria, si edhe blerjet e pajisjeve bazë (GPS, llamba, çizme, uniforma, etj.). Gjithashtu, këtu është aplikuar një rritje vjetore prej 10% e normës së inflacionit. Këto janë vlerësuar edhe nga grupi i punës për PMI.

Shpenzime operative	Kategoria e buxhetit	Njësia	# i njësive	Kosto njësi €	Shpenzime gjithsej (për kategori buxheti)	Buxhet gjithsej 3V (2024-2027)
SHPENZIME PERIODIKE	Materiale zyre	Një pagesë	1	38 820,00 €	38 820,00 €	158 683,80€
	Shpenzime për automjete	Për njësi	9	6 814,20 €	6 814,20 €	
	Shërbime të tjera	Në muaj	36	1 426,00 €	1 426,00 €	
	Udhëtim- Lokal	Në muaj	36	200,00 €	200,00 €	

Figura 6.2: Shpenzime periodike

b. Kostot e investimit

Kjo kategori përshkruan të gjitha shpenzimet kapitale të kryera gjatë fazës së fillimit të PKLEV. Këto shpenzime konsistojnë në shpenzime kapitale për investime afatgjata; ato përfshijnë, por jo vetëm, kostot e ndërtimit, materialet afatgjata të zyrës dhe pajisjet e IT-së, rekrutimin e konsulentëve për të drejtuar projekte kërkimore që janë të kufizuara në kohë, zhvillimin e faqeve të internetit dhe organizimin e aktiviteteve.

Kostot e investimeve për PKLEV janë kategorizuar si më poshtë:

Kostot e Investimeve	Kategoria e buxhetit
PAJISJE TEKNIKE	Pajisje zyre
	Automjet
	Pajisjet e IT-së

KËRKIM & MBËSHETJE E JASHTME	<i>Faqe interneti</i>
	<i>Konsulent - Kombëtar (ekspert i komunikimit)</i>
	<i>Konsulent - Kombëtar (Ngritja e Kapaciteteve Ligjore dhe Financiare)</i>
	<i>Konsulent - Kombëtar (Ngritja e Kapaciteteve)</i>
	<i>Tarifa e auditimit</i>
	<i>Konsulent - Kombëtar (Qendra e Vizitorëve BP)</i>
INFRASTRUKTURA	<i>Aktivitetet</i>
	<i>Konsulent - Kombëtar (Tabelat Informative)</i>
	<i>Konsulent - Kombëtar (Sistemi i orientimit të vizitorëve)</i>

Tabela 4: Struktura e kostove të investimeve

i. Blerja e pajisjeve

Pajisjet teknike përfshijnë çdo automjet, mjet, instrument ose instalim të përdorur që duhet të jetë në përputhje me kushtet teknike dhe vazhdimësinë e funksionimit normal dhe të nevojshëm të parkut. Më konkretisht këtu përfshihen:

- **Shpenzimet për pajisje zyre** të kryera çdo vit dhe një raport prej 10% rritje të normës së inflacionit të aplikuar pas vitit të parë që konsiderohet si viti kryesor për investime.

	Pajisje zyre	Kur?
1	Postet e punës (për 10 persona vitin e parë, 6 të dytin dhe 7 të tretin)	Çdo 3 vjet
2	Dollapë zyre (6 gjithsej)	Vitin e parë
3	Veshje pune për rojet mjedisore dhe personelin (çizme, pantallona, xhaketa, këmisha) për 30 komplete	Vitin e parë

Tabela 5: Shpenzime për pajisje zyre

- **Shpenzimet për automjete** nuk kanë normë inflacioni, por investimi kryesor i vitit të parë përsëritet në vitin e 7-të:

	Automjete	Kur
2.1	Automjetet (p.sh. Hyundai RAV4) (parashikohen 4 automjete)	Viti i parë dhe i 7-të
2.2	Varkat (parashikohen 3 gomone)	Viti i parë dhe i 7-të

Tabela 6: Shpenzime për automjete

- **Pajisjet e IT-së** janë pajisje të gjykuara si të nevojshme për funksionimin normal të PKLEV. Këto shpenzime ndahen si më poshtë:

	Pajisjet e IT-së	KUR
3.1	Kompjuterë (përfshirë ekranin, tastierën, mouse, kufjet) si set (10 për vitin e parë, 6 për të dytin dhe 7 për të tretin)	Brenda 3 viteve të para
3.2	Printer i kompletuar	Vitin e parë
3.3	Telefonat e zyrës (8 telefona)	Vitin e parë
3.4	Celularë (10 cel)	Vitin e parë

3.5	Projektor	Vitin e parë
3.6	Pajisjet e monitorimit (3 drone rreth 2000 euro secili, 10 tabletë rreth 300 euro secili)	Brenda 3 viteve të para
3.7	UPS (10 për vitin e parë, 6 për të dytin dhe 7 për të tretin)	Brenda 3 viteve të para

Tabela 7: Shpenzime për pajisje të IT-së

ii. Investimet në infrastrukturë

Infrastruktura është tërësia e projektimit, blerjes, ndërtimit, përmirësimit ose zgjerimit të infrastrukturës që i shërben PKLEV. Këto shpenzime janë parashikuar të ndodhin në vitin e parë dhe të dytë të parkut.

	Infrastruktura	Kur
1	Konsulent - Kombëtar (Tabelat Informative)	Pas vitit të 1 ^{rë} , i njëjti investim përsëritet në vitin e 4-rt, të 7-të dhe të 10-të
2	Konsulent - Kombëtar (Sistemi i orientimit të vizitorëve)	Pas vitit të 1 ^{rë} i njëjti investim përsëritet në vitin e 5-të dhe të 8-të

Tabela 8: Shpenzime për infrastrukturën

iii. Projekte kërkimore dhe mbështetje e jashtme

Këtu përfshihet e gjithë ekspertiza e jashtme që konsiderohet e nevojshme për të mbështetur dhe zhvilluar Parkun Kombëtar, veçanërisht projektet kërkimore, forcimin e kapaciteteve, komunikimin dhe përvojën e vizitorëve. Ekspertiza ndryshon çdo vit sipas nevojave të parkut dhe funksionimit normal.

	Faqe interneti	Viti i parë
MBËSHTETJE E JASHTME	Konsulent - Kombëtar (ekspert i komunikimit)	Viti i parë
	Konsulent - Kombëtar (Ngritja e Kapaciteteve Ligjore dhe Financiare)	Viti i parë
	Konsulent - Kombëtar (Ngritja e Kapaciteteve)	në vit
	Tarifa e auditimit	në vit
	Konsulent - Kombëtar (Qendra e Vizitorëve BP)	Viti i dytë
	Aktivitete	Me bazë vjetore me normë inflacioni 10%.

Tabela 9: Shpenzimet e jashtme

B. Shpenzimet e qeverisjes

Nga modeli i propozuar i qeverisjes së ndarë, rezultojnë një autoritet i ZM-së që do të menaxhojë PKLEV dhe paralelisht është Fondacioni që do të menaxhojë zonën më të gjerë të luginës së Vjosës - niveli i prerogativës së Fondacionit pritet të evoluojë me kalimin e kohës në varësi të afatit kohor të zbatimit të ndryshimeve ligjore.

Në këtë seksion përfshihen shpenzimet e Fondacionit, të cilat kryesisht përfshijnë shpenzimet për paga dhe shpenzimet periodike për funksionimin normal të Fondacionit. Për të dyja kategoritë është aplikuar një rritje prej 10% në bazë vjetore të normës së inflacionit.

Found ation Costs	Budget category	Unit	# of Unit	Unit Cost €	Total Cost	Year 1 2025	Year 2 2026	Year 3 2027	Year 4 2028	Year 5 2029	Year 6 2030	Year 7 2031	Year 8 2032	Year 9 2033	Year 10 2034
STAF F COST S	Executive Director	per month	12	2 500,0 0 €	30 000 €	30 000 €	30 300 €	30 603 €	30 909 €	31 218 €	31 530 €	31 846 €	32 164 €	32 486 €	32 811 €
	Commercial Director	per month	12	2 000,0 0 €	24 000 €	24 000 €	24 240 €	24 482 €	24 727 €	24 974 €	25 224 €	25 476 €	25 731 €	25 989 €	26 248 €
	Finance & Admin Officer 1	per month	12	2 000,0 0 €	24 000 €	24 000 €	24 240 €	24 482 €	24 727 €	24 974 €	25 224 €	25 476 €	25 731 €	25 989 €	26 248 €
	Finance & Admin Officer 2	per month	12	1 800,0 0 €	21 600 €	21 600 €	21 816 €	22 034 €	22 255 €	22 477 €	22 702 €	22 929 €	23 158 €	23 390 €	23 624 €
	Fundraising Officer	per month	12	1 800,0 0 €	21 600 €	21 600 €	21 816 €	22 034 €	22 255 €	22 477 €	22 702 €	22 929 €	23 158 €	23 390 €	23 624 €
RUNN ING COST S	Travel - International for board members	per year	2	3 000,0 0 €	6 000 €	6 000 €	6 300 €	6 615 €	6 946 €	7 293 €	7 658 €	8 041 €	8 443 €	8 865 €	9 308 €
	Participatory Fee	Per meetin g/yearl y	10	400,00 €	4 000 €	4 000 €	4 000 €	4 000 €	4 000 €	4 200 €	4 200 €	4 200 €	4 200 €	4 200 €	4 200 €
	Travel – Local for board members	per year	6	200,00 €	1 200 €	1 200 €	1 260 €	1 323 €	1 389 €	1 459 €	1 532 €	1 608 €	1 689 €	1 773 €	1 862 €

Tabela 9.1: Shpenzimet e qeverisjes

C. Shpenzimet për interpretim

1. Përshkrimi i skenarëve të interpretimit

Plani i Interpretimit është një mjet me potencial të madh për rritjen e ndërgjegjësimit dhe sjelljen e aktorëve të ndryshëm (vizitorët, partnerët, komuniteti dhe ekipi drejtues) më afër PKLEV. Brenda kufijve të parkut, plani është hartuar për t'u zbatuar dhe mbikëqyrur nga Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura (AKZM) në bashkëpunim me Administratën Rajonale të Zonave të Mbrojtura (AdZM) në mënyrë të planifikuar dhe të strukturuar dhe kryesisht lidhur me zonat brenda kufijve të PKLEV (shenja interpretuese, ekspozita, monitorime, udhërrëfyes të trajnuar, leksione, harta, masa edukative) për të transformuar turizmin në një përvojë të pasur të ndërgjegjësimit dhe perceptimit të natyrës në një mënyrë të re.

Jashtë parkut, interpretimi mund të përsëritet me partneritetin e aktorëve lokalë, por nuk është qëllimi i këtij programi. Plani i interpretimit është fokusuar brenda kufijve të parkut, duke demonstruar veçoritë e parkut kombëtar të lumit të egër Vjosa. Plani është hartuar gjithashtu për të rritur përfshirjen e komunitetit lokal me parkun dhe burimet e tij natyrore nëpërmjet edukimit dhe ndërgjegjësimit mjedisor, si dhe masave të qëndrueshmërisë, duke forcuar ndjenjën e përkatësisë, kulturën dhe identitetin lokal.

Plani i veprimit përbëhet nga një skenar paraprak (viti 1) dhe skenar optimal (viti 2 e më tej):

- Viti 1: Planifikimi dhe Zhvillimi Fillestar - Skenari paraprak (2024);
- Viti 2: Zbatimi Fillestar - Skenari Optimal;
- Viti 3: Prezantimi Zyrtar - Skenari Optimal (2026) Realizimi i ekspozitave dhe paneleve të programit të interpretimit Fillimi i përzgjedhjes së koncesionarëve Prezantimi zyrtar i Qendrës së Vizitorëve;
- Viti 4 e më tej: Veprimtari e Plotë dhe Marketing - Skenari Optimal (2027) Realizimi i fushatave të marketingut në shkallë të plotë. Vlerësoni dhe përditësoni rregullisht programet bazuar në vlerësimet e vizitorëve.

2. Shpenzime korrente

Shpenzimet korrente vjetore të përlogaritura për të mundësuar zbatimin e skenarëve paraprakë dhe optimalë të interpretimit dhe përvojës së vizitorëve janë përmbledhur në tabelën e mëposhtme. Skenari paraprak do të zbatohet në vitin 1 ndërsa shpenzimet do të rriteshin duke filluar nga viti 2 e në vazhdim.

Grupi i punës për interpretimin parashikoi gjithashtu një kosto 10% të menaxhimit dhe mbikëqyrjes së projektit, si dhe 5% fonde kontigjence. Norma e inflacionit e marrë në konsideratë për të parashikuar skenarin dhjetëvjeçar ishte 2%.

	YEAR 1	YEAR 2+
<i>Signage maintenance and update</i>	0 €	4000
<i>Map and brochure reprinting</i>	0 €	25000
<i>Visitor centre maintenance</i>	0 €	110000
<i>Information stations maintenance x2</i>	0 €	44000
<i>Picnic areas maintenance</i>	0 €	2500
<i>Interpretation points maintenance</i>	0 €	25000
<i>Interpretive signage and kiosks maintenance</i>	0 €	10000
<i>Digital platforms updates and maintenance</i>	0 €	5000
<i>Guided tours</i>	0 €	10000
<i>Guided river tours</i>	0 €	8000
<i>Educational programs</i>	0 €	4000
<i>Community involvement</i>	0 €	4000
<i>Multi-lingual support</i>	0 €	1000

<i>Staff training and supervision</i>	0 €	17500
ANNUAL TOTAL	0 €	270 000 €
10 YEARS TOTAL	0 €	2 700 000 €

Figura 7: Përlllogaritjet e shpenzimeve korrente vjetore për interpretimin dhe përvojën e vizitorëve në PKLEV

3. Kostot e investimit

Investimet fillestare të kërkuara për të zbatuar skenarin paraprak dhe optimal të Interpretimit dhe të Eksperiencës së Vizitorëve në PKLEV janë paraqitur këtu. Këto janë përlllogaritje të nivelit të parë për të dhënë një ide të përgjithshme të shpenzimeve totale të projekteve për qëllime të mbledhjes së fondeve dhe menaxhimit dhe duhet të detajohen gjatë fazës së zbatimit. Përlllogaritjet e bëra këtu janë gjithashtu objekt i kushteve të tregut dhe duhet të përditësohen rregullisht për planifikim dhe buxhetim të saktë.

	YEAR 1	YEAR 2
<i>Information and safety signage</i>	40 000 €	0 €
<i>Printed maps/Self-guided tour materials</i>	35 000 €	0 €
<i>Digital platforms</i>	6 000 €	50 000 €
<i>Interactive visitor centre construction</i>	0 €	1 000 000 €
<i>Information stations x2</i>	0 €	500 000 €
<i>Educational school programs</i>	0 €	20 000 €
<i>Educational river programs</i>	0 €	15 000 €
<i>Community involvement</i>	0 €	10 000 €
<i>Multi-lingual support</i>	0 €	5 000 €
<i>Multiple river access points</i>	90 000 €	0 €
<i>Picnic areas</i>	15 000 €	0 €
<i>Interpretation points</i>	0 €	250 000 €
<i>Interpretive signage and kiosks</i>	0 €	25 000 €
<i>Guided river tours</i>	0 €	20 000 €
<i>Staff training and supervision</i>	104 000 €	0 €
SUBTOTAL	290 000 €	1 895 000 €
Project management and oversight (10%)	29 000 €	189 500 €
Contingency funds (5%)	14 500 €	94 750 €
GRAND TOTAL	333 500 €	2 179 250 €

Figura 8: Përlllogaritja e investimeve fillestare për interpretimin dhe përvojën e vizitorëve në PKLEV

D. Shpenzimet për turizmin dhe zhvillimin e qëndrueshëm

1. Përshkrimi i skenarëve bazë dhe optimal të turizmit

Vizioni për turizmin në luginën e lumit Vjosa është ta pozicionojë atë si një destinacion lider në botë për jetën e egër dhe udhëtimin e aventurës. Lugina e lumit Vjosa do të identifikohet spontanisht nga udhëtarët e sofistikuar si (të paktën) ndër 3 destinacionet kryesore të virgjëra, autentike dhe të qëndrueshme në Europë. Segmentet 'e sofistikuar' të udhëtimit në këtë rast janë udhëtarët e aventurës dhe me përvojë dhe nëngrupet më të rëndësishme të atij grupi janë eksploruesit kulturorë, entuziastët e botës së egër, të kulinarisë, agroturizmit dhe bujqësisë.

Këtu skenari bazë dhe optimal janë të ngjashëm. Nuk ka alternativë për të zhvilluar një ofertë **me vlerë të lartë - volum të ulët**. Duke parashikuar mungesën e tronditjeve dhe krizave të ardhshme në industrinë e turizmit (të cilat për fat të keq janë të shpeshta), numri i vizitorëve në Shqipëri do të rritet, i nxitur nga zhvillimi i turizmit nga tregjet e reja burimore që po krijohen dhe fluturimet në destinacione më 'të konsoliduara'. Duke shtuar statusin e Parkut Kombëtar, do të rritet edhe më shumë numri i vizitave në Luginë.

Nisur nga kjo, objektivi duhet të jetë riorganizimi i ofertës rajonale larg turizmit masiv drejt segmenteve me shpenzime më të larta, në mënyrë që të mund të zhbllokohet zhvillimi i të ardhurave pa rritje të tepruar të numrit të vizitorëve. Ne gjithashtu duhet të tërheqim vizitorë që vlerësojnë dhe praktikojnë qëndrueshmërinë. Ne duhet të ruajmë natyrën/kulturën pothuajse të pacenuar të luginës si një aset gjithnjë e më të vlefshëm turizmi, pavarësisht shqetësimeve mjedisore. Ne nuk mund ta ndalojmë turizmin masiv në luginë (jo ende), por mund të krijojmë një 'markë' të bazuar në premtimin e një destinacioni autentik të ruajtur mirë, ku turizmi vlerëson dhe mbron natyrën dhe kulturën në të mirë të banorëve vendas. Nëse palët e interesuara arrijnë të kuptojnë vlerën e pabesueshme të një marke të tillë dhe të blejnë vlerat e markës, ne mund të arrijmë shumë, në fund të fundit vetë industria mund të nxisë hartimin e ligjeve kundër turizmit masiv, kur ata të kuptojnë vlerën e tyre të vërtetë si destinacion.

2. Shpenzime korrente

Qëndrueshmëria financiare e destinacionit të parkut kombëtar të lumit të egër Vjosa dhe luginës më të gjerë është thelbësore për mbrojtjen e peizazhit dhe mbështetjen e komuniteteve që jetojnë në zonë. Turizmi është një katalizator i rëndësishëm i kësaj qëndrueshmërie ekonomike. Komponenti ekonomik i strategjisë së turizmit për parkun dhe luginën u fokusua në: marketingun dhe markën e produkteve të turizmit të qëndrueshëm në luginë dhe në park për të siguruar që vlera e tyre të realizohet mes vizitorëve; investime për të mbështetur zhvillimin e produkteve të turizmit të qëndrueshëm që përputhen me kërkesat e tregut të ri të turizmit; diversifikimin e produkteve, shërbimeve dhe përvojave të ofruara brenda dhe përreth parkut për të ofruar një eksperiencë më bindëse turistike për vizitorët; dhe zhvillimin e infrastrukturës së nevojshme për të mbështetur të gjitha këto aktivitete për vitet në vijim pa ndikuar negativisht në mjedisin e zonës.

TOURISM RECURRING COSTS										
	YEAR 1	YEAR 2	YEAR 3	YEAR 4	YEAR 5	YEAR 6	YEAR 7	YEAR 8	YEAR 9	YEAR 10
Parking		5 000 €	10 000 €	15 000 €	15 450 €	15 914 €	16 391 €	16 883 €	17 389 €	17 911 €
<i>Annual Operational Cost</i>		5 000 €	10 000 €	15 000 €	15 450 €	15 914 €	16 391 €	16 883 €	17 389 €	17 911 €
Marketing / Promotion	250 000 €	335 410 €	152 200 €	274 000 €	306 875 €	504 550 €	511 205 €	628 026 €	636 078 €	754 436 €
<i>Base marketing</i>	250 000 €	250 000 €	50 000 €	55 000 €	60 500 €	66 550 €	73 205 €	80 526 €	88 578 €	97 436 €
<i>Additional marketing budget 50% of Tourism Conservation Tariff</i>	0 €	85 410 €	102 200 €	219 000 €	246 375 €	438 000 €	438 000 €	547 500 €	547 500 €	657 000 €
TOTAL ESTIMATED RECURRING ANNUAL COSTS	500 600 €	588 820 €	425 999 €	559 837 €	627 899 €	821 011 €	836 038 €	967 107 €	1 025 65 3 €	1 123 83 2 €

Figura 9: Shpenzimet korrente të turizmit

a. Kostot e investimit

Baza financiare e nevojshme për të krijuar biznese, produkte, shërbime të reja etj në luginë do të kërkojë investime paraprake nga subjektet private, donatorët, organizatat joqeveritare dhe qeveria. Këta investitorë ka të ngjarë të përcaktojnë nëse do të ofrojnë kapital bazuar në mënyrën se si ata janë në një linjë me misionin e zonës për të zhvilluar turizmin me qëndrueshmërinë në thelb të tij dhe fitimet e mundshme nga këto investime. Në varësi të organizimit, kjo do të përfshijë fitime financiare, sociale dhe/ose ekologjike.

Disa nga supozimet e përdorura për të vlerësuar shpenzimet fillestare të investimit për turizmin dhe zhvillimin e qëndrueshëm përfshijnë:

- **Vendet e parkimit:** 150 vende parkimi në qendrën e vizitorëve dhe në vende të tjera strategjike;
- **Trajnimin e personelit për aftësi dhe menaxhimin e vizitorëve:**
 - Ofrimi i trajnimeve të përshtatura për personelin drejtues të PKLEV për zhvillimin e një plani për menaxhimin e turistëve, fuqizimin e personelit të parkut me standarde dhe udhëzime praktike, si dhe mjetet e nevojshme për të zbatuar rregullat dhe standardet brenda dhe përreth parkut.
 - Kryerja e vlerësimeve të kapacitetit mbajtës të vizitorëve së bashku me stafin e parkut për të parandaluar mbipopullimin dhe për të siguruar një përvojë cilësore. Financimi përfshin trajnimin e punonjësve të parkut për të kryer këto vlerësime për menaxhimin e vazhdueshëm të parkut.
 - Zhvillimi i një plani gjithëpërfshirës marketingu për parkun, duke përdorur mësimin praktik me punonjësit e parkut për të rritur ndërgjegjësimin e tyre për tregjet e turizmit dhe strategjitë e marketingut që të jenë në gjendje të përditësojnë planet e ardhshme.

- Ofrimi i trajnimeve gjithëpërfshirëse për turizmin dhe punonjësit e parkut që përballen me klientët për t'iu përgjigjur urgjencave, duke përfshirë aksidentet, përballjet me kafshët e egra, kërkimin dhe shpëtimin dhe evakuimin.
 - Ofrimi i trajnimeve të përgjithshme mbi etikën mjedisore për të gjithë punonjësit e parkut dhe operatorët turistikë brenda dhe përreth parkut. Financimi përfshin gjithashtu certifikimin 'Leave No Trace' në nivel trajneri për 3-4 anëtarë të përzgjedhur të stafit.
 - Ofrimi i seminareve edukuese dhe trajnimeve për punonjësit e veprimtarive të PKLEV veçanërisht udhëzime mbi mënyrën se si të ofrojnë më së miri përvoja të qëndrueshme me cilësi të lartë për vizitorët.
 - Organizimi i seminareve trajnuese të punonjësve të parkut, guidave lokale dhe aktorëve të turizmit për të treguar në mënyrë efektive historinë e pellgut të lumit Vjosa në mënyra që rrisin angazhimin e vizitorëve dhe sigurojnë një mesazh të qëndrueshëm midis parkut dhe peizazhit natyror të rajonit.
- **Infrastruktura fizike, digjitale dhe e sigurisë :**
 - Zhvillimi i një strategjie që analizon zonat e fluksit të lartë të vizitorëve aktualë ose të ardhshëm pranë parkut dhe projektimi i një shtegu specifik të zonës dhe infrastrukture tjetër për të menaxhuar fluksin e vizitorëve rreth kufijve të parkut dhe ndikimin e tyre të mundshëm në park.
 - Zhvillimi i planit të menaxhimit të sigurisë, duke përfshirë identifikimin e vendndodhjeve në park dhe në brendësi të tij, ku aksesi i pa menaxhuar i vizitorëve mund të përbëjë një rrezik serioz potencial ndaj sigurisë së vizitorëve dhe ku një aksident apo incident i vizitorëve ka të ngjarë të shkaktojë ndikime mjaft të dëmshme për ruajtjen e lumit.
 - Prodhimi i fotografive, videove dhe përmbajtjes multimediale me cilësi të lartë që nxjerrin në pah peizazhet e ndryshme të parkut, jetën e egër, aktivitetet dhe kulturën lokale Zhvillimi i një faqeje interneti për parkun si edhe materialeve promovuese që i tregojnë historinë e tij vizitorëve të mundshëm. Përfshirja në materiale e udhëzimeve për vizitat.
 - Pajisja e parkut me mjetet e nevojshme dhe pajisjet për parandalimin e rrezikut për të akomoduar një gamë të gjerë aktivitetesh përgjatë lumit Vjosa, duke përfshirë rafting, kajak, paddleboarding në këmbë, rafting dhe ecje dhe argëtimin në kanione.
 - Zhvillimi i një platforme gjithëpërfshirëse të e-mësimit të përshtatur për edukimin dhe trajnimin për turizmin e qëndrueshëm për udhërrëfyesit e turizmit. Kjo platformë synon të pajisë individët me njohuritë dhe aftësitë e nevojshme për të promovuar dhe praktikuar parimet e turizmit të qëndrueshëm brenda Parkut Kombëtar të Lumit të Egër Vjosa (PKLE Vjosa) dhe zonave përreth tij.

Tipologjitë/programet e investimeve të propozuara nga Plani i Turizmit shihen si në tabelën e mëposhtme:

Tipologjia	Vendndodhja	Prioriteti	Koha e zbatimit
Identifikimi i tokës shtet për investime publike në turizëm dhe puna me qeverinë për transferimin e menaxhimit të tokës në PKLEV	Luginë	Prioritet afatshkurtër/i lartë	2024 - 2025
Strategjia e Investimeve Private në Turizëm - produkte specifike turizmi 'dalluese' që ose do të gjenerojnë të ardhura për parkun/Fondacionin, ose do të modelojnë praktikatat më të mira në turizmin e qëndrueshëm në rajon	Luginë	Prioritet afatshkurtër/i lartë	2024 - 2025
Inkubatori/Përsheptuesi i Biznesit të Turizmit - paketë gjithëpërfshirëse e mbështetjes për ndërmarrjet fillestare dhe bizneset ekzistuese që kërkojnë të rriten për t'i ndihmuar ata të zhvillojnë përvoja dhe aktivitete të vizitorëve me vlerë të lartë, të gatshme për tregun.	Luginë	Prioritet afatmesëm/i lartë	2024 - 2027
Iniciativa Artizanale Lokale - oferta e turizmit kulturor përmirësohet nga artizanët dhe prodhuesit e artizanatit vendas, si furnizues të suvenireve dhe dhuratave autentike të prodhuara në vend, por edhe si lehtësues të mundshëm të përvojave pjesëmarrëse në turizmin kulturor	Luginë	Prioritet afatmesëm/i lartë	2025 - 2028
Qendrat dhe stacionet e informacionit - Vendet informative dhe edukative përgjatë lumit janë qendra të rëndësishme ku vizitorët mund të mësojnë për parkun dhe peizazhin më të gjerë si dhe të organizojnë aktivitete	Luginë	Prioritet afatmesëm/i lartë	2024 - 2027
Infrastruktura e rekreacionit - shtigjet, struktura panoramike, zonat e parkimit, ndalesat në rrugë, tualetet dhe koshat e mbeturinave si edhe sinjalistika informative	Luginë	Prioritet afatgjatë/i mesëm	2025 - 2030
Infrastruktura Digjitale - Zhvillimi i ueb-portalit Vjosa; Aplikacioni Vjosa dhe integrimi me sinjalistikën fizike	Luginë	Prioritet afatshkurtër/i lartë	2024

Tabela 10: Programet e investimeve për turizmin

Investimet e rekomanduara do të rrisin dhe do të diversifikojnë produktet turistike (shërbimet, aktivitetet dhe përvojat) të ofruara në luginën e Vjosës. Për ta bërë këtë, kërkesat minimale të investimit për periudhën 3V janë identifikuar dhe treguar sipas tabelës më poshtë:

KOSTOT E INVESTIMEVE FILLESTARE				
		Viti 1	Viti 2	Viti 3
Parkim		120 000 €	60 000 €	
Shitje me pakicë		25 000 €		
Trajnim për aftësitë e stafit dhe menaxhimin e vizitorëve		213 997 €	171 198 €	
<i>Certifikimi i turizmit të qëndrueshëm GSTC</i>		61 821 €		
<i>Gatishmëria e menaxhimit të turizmit</i>		57 066 €		
<i>Gatishmëria e kapacitetit mbajtës të vizitorëve</i>		57 066 €		

Gatishmëria e stafit për marketing	38 044 €	
Gatishmëria e përgatitjes për raste emergjence		47 555 €
Gatishmëria për "Leave no trace"		19 022 €
Trajnim për përvojën e vizitorëve		57 066 €
Trajnim narrativ		47 555 €
Infrastruktura fizike, digjitale dhe e sigurisë	399 462 €	399 462 €
Strategjia për infrastrukturën dhe fluksin e vizitorëve	190 220 €	
Menaxhimi i sigurisë, sinjalistikës dhe materialeve	142 665 €	
Krijimi i përmbajtjes vizuale dhe digjitale	66 577 €	
Pajisjet e sigurisë për shpëtimin në ujë		95 110 €
Platforma e-learning për turizimin për edukimin e turizmit të qëndrueshëm		304 352 €
GJITHSEJ INVESTIME FILLESTARE TË PËRLLLOGARITURA	613 459 €	715 660 €
		60 000 €

Tabela 11: Kostot e investimeve fillestare për turizmin dhe zhvillimin e qëndrueshëm

E. Sintezë e kostove 3V dhe 10V

	Year 0	Year 1	Year 2	Year 3	Year 4	Year 5	Year 6	Year 7	Year 8	Year 9	Year 10
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Number of park visitors	9640	14296	20601	23819	25693	28920	29285	29285	29285	29285	29285
Number of FTEs for park authority	8	34	27	34	34	34	34	34	34	34	34

COSTS											
Management	195 500 €	567 166€	434 988 €	413 338 €	465 612 €	535 933 €	519 716 €	775 887€	665 752€	673 527€	770 079€
Governance (VWRNP Foundation)		132 400 €	133 972 €	135 574 €	137 207 €	139 073 €	140 772 €	142 505 €	144 274 €	146 080 €	147 924 €
Interpretation & Visitor Experience		333 500 €	2 449 250 €	280 800 €	286 416 €	292 144 €	297 987 €	303 947 €	310 026 €	316 226 €	322 551 €
Tourism		649 462 €	884 872 €	222 200 €	289 000 €	322 325 €	520 464 €	527 596 €	644 908 €	653 467 €	772 347 €
TOTAL COSTS	195 500 €	1 682 528 €	3 903 082 €	1 051 912 €	1 178 235 €	1 289 475 €	1 478 938 €	1 749 935 €	1 764 959 €	1 789 300 €	2 012 901 €

Tabela 12: Sintezë e kostove 10V

- VI. ANALIZA E TË ARDHURAVE DHE HENDEKU FINANCIAR

A. Të ardhura aktuale dhe të parashikuara

a. Financimi nga shteti

Rezultati i modelit të propozuar të qeverisjes së ndarë është që asetet, menaxhimi dhe përgjegjësia operacionale mbi zonën e mbrojtur dhe luginën e Vjosës ndahen mes organizatave më të afta për t'i akomoduar ato - Autoriteti i ZM ose Fondacioni.

Ky rregullim është paraqitur më poshtë, aspektet kryesore të të cilit janë:

- Qeveria e Shqipërisë ruan pronësinë e të gjitha aseteve të vendit për përfitim publik, në vazhdimësi;
- Qeveria e Shqipërisë ruan pronësinë për kapitalin dhe të ardhurat e siguruar në terma të kohës dhe marrëveshjes së lidhur;
- Fondacioni i ri investon në kërkesat operacionale dhe kapitale të vendit, ndoshta në partneritet me palë të tjera të treta të jashtme, siç e sheh të arsyeshme.

Siç shihet në tabelën më poshtë, financimi nga shteti supozohet të mbulojë kostot e menaxhimit të ZM për të paktën një periudhë 10-vjeçare; duke përfshirë shpenzimet për personelin, shpenzimet për funksionimin dhe mirëmbajtjen, dhe investimet fillestare, të cilat të gjitha janë të përcaktuara në PMI. Këto shpenzime të kombinuara arrijnë në 195,500.00 EUR në vitin e parë (2024) dhe rriten në 662,054.00 EUR në vitin 2034.

	Viti 0	Viti 1	Viti 2	Viti 3	Viti 4	Viti 5	Viti 6	Viti 7	Viti 8	Viti 9	Viti 10
Financimi nga shteti	195 500 €	567 166 €	434 988 €	413 338 €	372 612 €	409 873 €	450 861 €	495 947 €	545 541 €	600 095 €	660 105 €
Buxheti PMI 10V - Shpenzimet për stafin	45 000 €	177 224 €	223 042 €	273 224 €	300 646 €	330 601 €	363 661 €	400 027 €	440 029 €	484 032 €	532 436 €
Buxheti PMI 10V - Shpenzimet periodike dhe për mirëmbajtje	21 500 €	52 143 €	60 147 €	65 515 €	72 066 €	79 273 €	87 200 €	95 920 €	105 512 €	116 063 €	127 669 €
Buxheti PMI 3V - investime	129 000 €	337 800 €	151 800 €	74 600 €							

Tabela 13: Financimi nga shteti

b. Të ardhurat e krijuara nga turizmi

Për të mbështetur PKLEV dhe për të gjeneruar të ardhura për parkun, është e nevojshme që parku të ofrojë aktivitete dhe shërbime turistike kundrejt tarifave. Disa nga këto mund të ndodhin brenda parkut dhe të tjera jashtë parkut, por të mbikëqyrura si produkte turistike të parkut.

Meqë misioni i AKZM-së është të mbrojë dhe të menaxhojë parkun dhe jo të drejtojë aktivitetet e turizmit, rekomandohet që, aty ku është e mundur, të jepet me koncesion parku/Fondacioni ose të jepet leje aksesit për shërbimet dhe aktivitetet e turizmit nga operatorët privatë, sipas udhëzimeve të rrepta të menaxhimit. Operatorët dhe shërbimet profesionale të turizmit do të paguajnë tarifën e koncesionit ose lejes të AKZM/Fondacioni për këtë mundësi (Shihni pjesën e Modelit të Biznesit të Parkut për më shumë detaje). Kjo gjithashtu ofron mundësi për banorët dhe bizneset vendase që të përfitojnë nga parku. Aksesit në tokën jashtë parkut, por aty pranë, që mund të menaxhohet nga Fondacioni si 'toka të të ardhurave' për aktivitetet e turizmit, është gjithashtu i rëndësishëm për t'i dhënë parkut asetet themelore mbi të cilat të gjenerojë të ardhura që do të mbështesin veprimtarinë e tyre.

Tabela e mëposhtme tregon të gjitha burimet e të ardhurave të bazuara në turizëm të paraqitura më në detaje në Planin e Turizmit.

	Viti 0	Viti 1	Viti 2	Viti 3	Viti 4	Viti 5	Viti 6	Viti 7	Viti 8	Viti 9
Të ardhurat e krijuara nga turizmi	19 500 €	419 288 €	726 436 €	1 025 423 €	1 121 593 €	1 559 882 €	1 609 038 €	1 845 798 €	1 885 728 €	2 123 890 €
Rafting dhe kajak	17 400 €	19 120 €	24 301 €	25 254 €	30 017 €	33 513 €	37 788 €	37 788 €	42 078 €	42 078 €
Ekskursionet edukuese	2 100 €	2 760 €	3 995 €	4 762 €	5 805 €	5 805 €	6 515 €	6 515 €	7 231 €	7 231 €
Qendra Kërkimore dhe Edukative			27 375 €	45 625 €	65 700 €	87 600 €	114 975 €	114 975 €	131 400 €	131 400 €
Parkim		8 213 €	27 375 €	54 750 €	54 750 €	68 438 €	68 438 €	68 438 €	68 438 €	68 438 €
Shitjet me pakicë		9 375 €	15 750 €	20 672 €	22 791 €	25 127 €	27 702 €	30 542 €	33 672 €	37 124 €
Qira toke		200 000 €	412 000 €	424 360 €	437 080 €	450 200 €	463 720 €	477 640 €	491 960 €	506 720 €
Atraksione opsionale komerciale të qendrës së vizitorëve		9 000 €	11 240 €	12 000 €	12 700 €	13 200 €	13 900 €	14 900 €	15 950 €	16 900 €
Tarifa e konservimit të turizmit (për vizitor për qëndrim)		170 820 €	204 400 €	438 000 €	492 750 €	876 000 €	876 000 €	1 095 000 €	1 095 000 €	1 314 000 €

Tabela 14: Burimet e të ardhurave të krijuara nga turizmi

Të ardhurat kryesore krijohen përmes shërbimit të kërkimit dhe edukimit. Ndërkohë me të kuqe janë të ardhurat e krijuara ku duhet të plotësohen disa kushte për t'u konsideruar si burime të mundshme të të ardhurave. Në fakt, ndërsa disa burime të ardhurash mund të zhbllokohen tani në kushtet ekzistuese, **disa burime të reja të ardhurash kanë nevojë që të plotësohen disa kushte për të arritur potencialin e tyre të plotë:**

- **Qendra Kërkimore dhe Edukative** : Qendra Kërkimore dhe Edukative duhet të lejohet të mirëpresë vizitorët me qëndrim gjatë natës - akomodim;
- **Qiraja e tokës**: Toka shtet në luginë do t'i transferohet Ministrisë së Turizmit (ose AKZM) dhe më pas Fondacionit do t'i jepen të drejtat e menaxhimit të kësaj toke (qeveria do të vazhdojë të mbajë pronësinë);
- **Tarifa e konservimit të turizmit**: E kushtëzuar me ndryshimin në VKM për të lejuar krijimin dhe mbledhjen e kësaj tarife;
- **Financimi nga shteti**: në një masë të caktuar, financimi nga shteti është gjithashtu i kushtëzuar sepse ende duhet të miratohet zyrtarisht nga qeveria.

c. Burime të tjera të të ardhurave

Në varësi të skenarëve të të ardhurave, ekzistojnë burime të tjera të ardhurash, që rrjedhin nga aktivitetet e interpretimit dhe përvojës së vizitorëve. Përveç qëllimit të tyre për edukimin dhe ruajtjen e tyre, këto shërbime mund të gjenerojnë gjithashtu të ardhura që mund të ri-investohen në park. Koncesionet janë forma më e zakonshme për Partneritetet Publik-Privat (PPP), por ka edhe modalitete të tjera.

Më poshtë janë disa mundësi për aktivitete të gjenerimit të të ardhurave nga përvoja e vizitorëve që përputhen me fokusin e parkut për edukimin dhe mbrojtjen e mjedisit:

TË ARDHURA						
	VITI 1+					
Shitja e hartave dhe broshurave	12 500 €	2.5	çmimi i shitjes për njësi	5000	numri i hartave dhe broshurave të shitura	
Kuti donacioni dhe donacione online	10 000 €	10000	përlllogaritja në vit			
turet me guidë	12 000 €	6	çmimi për pjesëmarrës	2000	numri i pjesëmarrësve	
shitjet e biletave në qendrën e vizitorëve	180 000 €	5	çmimi i biletës	36000	numri i vizitorëve	
Restorant/kafene me koncesion	30 000 €	6	mesatare e shpenzuar	5000	numri i klientëve	
shitjet në dyqan dhuratash	0 €	6	mesatare e shpenzuar	4000	numri i klientëve	të përbashkëta në seksionin e shitjes me pakicë
Programe edukative	6 000 €	6	çmimi për pjesëmarrës	1000	numri i pjesëmarrësve	
GJITHSEJ NË VIT	250 500 €					
10 VJET GJITHSEJ	2 505 000 €					
Rritja vjetore	10%					

Tabela 15: Të ardhurat e krijuara nga interpretimi

Një burim tjetër i të ardhurave janë sponsorizimet dhe donatorët ndërkombëtarë. Këto burime potenciale rrisin mundësinë për të përmbushur nevojat e PKLEV dhe kapërcejnë hendekun e ekspertizës së nevojshme për funksionimin normal të parkut.

B. Sinteza e të ardhurave 3V dhe 10V

Një përmbledhje e të ardhurave 3V dhe 10V gjendet në tabelën më poshtë, duke treguar të ardhurat e mbledhura nga aktivitetet e bazuara dhe ato vjetore.

Burimi më i rëndësishëm i të ardhurave rrjedh nga etiketa e turizmit, duke mbuluar më shumë se 50% të të ardhurave të mbledhura. Të ardhurat vjetore kanë një rritje vjetore nga Viti 1 e në vazhdim si rezultat i hapjes së qendrës së vizitorëve, operacioneve të shitjes me pakicë, numrit në rritje të vizitorëve dhe faktit që çmimet e hyrjes janë rritur në terma realë.

REVENUES										
Interpretation & Visitor Experience	250 500 €	275 550 €	303 105 €	333 416 €	366 757 €	403 433 €	443 776 €	488 154 €	536 969 €	590 666 €
Map and brochures sales	12 500 €	13 750 €	15 125 €	16 638 €	18 301 €	20 131 €	22 145 €	24 359 €	26 786 €	29 474 €
Donation boxes & online donations	10 000 €	11 000 €	12 100 €	13 310 €	14 641 €	16 105 €	17 718 €	19 487 €	21 438 €	23 579 €
Guided tours	12 000 €	13 200 €	14 520 €	15 972 €	17 569 €	19 326 €	21 259 €	23 385 €	25 723 €	28 295 €
Visitor center ticket sales	180 000 €	198 000 €	217 800 €	239 580 €	263 538 €	289 892 €	318 881 €	350 769 €	385 846 €	424 431 €
Restaurant/cafe sales	30 000 €	33 000 €	36 300 €	39 930 €	43 923 €	48 315 €	53 147 €	58 462 €	64 308 €	70 738 €
Gift shop sales	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €
Educational programs	8 000 €	8 600 €	7 260 €	7 988 €	8 785 €	9 663 €	10 629 €	11 692 €	12 882 €	14 148 €
Tourism	€19 500	€419 288	€726 436	€1 025 423	€1 121 593	€1 559 882	€1 609 038	€1 845 798	€1 885 728	€2 123 890
Rafting & kayaking	€17 400	€19 120	€24 301	€26 254	€30 017	€33 513	€37 788	€37 788	€42 078	€42 078
Educational excursions	€2 100	€2 780	€3 995	€4 762	€5 805	€5 805	€8 515	€8 515	€7 231	€7 231
Research and education center			27 375 €	45 625 €	65 700 €	87 600 €	114 975 €	114 975 €	131 400 €	131 400 €
Parking		8 213 €	27 375 €	54 750 €	54 750 €	68 438 €	68 438 €	68 438 €	68 438 €	68 438 €
Retail sales		9 375 €	15 750 €	20 672 €	22 791 €	25 127 €	27 702 €	30 542 €	33 672 €	37 124 €
Land rent		200 000 €	412 000 €	424 360 €	437 080 €	450 200 €	463 720 €	477 640 €	491 960 €	506 720 €
Optional commercial visitor center attractions		9 000 €	11 240 €	12 000 €	12 700 €	13 200 €	13 900 €	14 900 €	15 950 €	16 900 €
Tourism Conservation Tariff (per visitor per stay) (conditional to a change in DCM to allow to create and collect this fee)		170 820 €	204 400 €	438 000 €	492 750 €	876 000 €	876 000 €	1 095 000 €	1 095 000 €	1 314 000 €
Government funding	195 500 €	587 166 €	434 988 €	413 338 €	372 812 €	409 873 €	450 881 €	495 947 €	545 541 €	600 095 €
10Y IMP budget - Staff costs (to be approved)	45 000 €	177 224 €	223 042 €	273 224 €	300 546 €	330 601 €	363 661 €	400 027 €	440 029 €	484 032 €
10Y IMP budget - Running and maintenance costs (to be approved)	21 500 €	52 143 €	60 147 €	65 515 €	72 066 €	79 273 €	87 200 €	95 920 €	105 512 €	116 063 €
3Y IMP budget - investments (to be approved)	129 000 €	337 800 €	151 800 €	74 600 €						
TOTAL REVENUES	195 500 €	837 166 €	1 129 826 €	1 442 879 €	1 731 450 €	1 898 223 €	2 414 175 €	2 548 761 €	2 879 493 €	3 022 793 €

Figura 10: Të ardhurat totale

C. Hendeku financiar

Hendeku financiar që duhet të plotësohet vlerësohet të jetë i rëndësishëm gjatë 2 viteve të para të funksionimit të PKLEV, **që do të thotë 2025 dhe 2026 me një shumë të kombinuar prej 3,618,619.00 EUR.** Pas Vitit 3, nëse të gjitha burimet e të ardhurave mund të zhblokohen, ato do të gjeneronin të ardhura të mjaftueshme për të mbuluar kostot operative dhe të investimit të parkut. Ky është një skenar optimal dhe ekuilibri financiar mund të arrihet shumë më vonë, nëse disa burime të ardhurash nuk mund të arrijnë potencialin e tyre të plotë, sepse nuk plotësohen kushtet.

Kjo do të thotë se është supozuar që këto investime dhe fitime bazohen në të kuptuarit që Fondacioni i Ri do të jetë një institucion autonom që nga fillimi i tij dhe kështu të ardhurat e parashikuara nga Filantropia do të kontribuojnë në një tepriçë në pasqyrat financiare vjetore të Fondacionit.

Tabela e mëposhtme tregon hendekun e parashikuar financiar që duhet të plotësohet, para dhe pas ndërhyrjes së filantropisë dhe ndihmës për zhvillim (ODA).

HENDEK FINANCIAR (1)	0 €	-845 362 €	-	390 967 €	553 215 €	608 748 €	935 237 €	798 826 €	1 114 533 €	1 233 493 €	1 361 760 €
Filantropi & ODA											

Financimi nga Patagonia		për t'u konfirmuar	për t'u konfirmuar	për t'u konfirmuar	për t'u konfirmuar	për t'u konfirmuar	për t'u konfirmuar	për t'u konfirmuar	për t'u konfirmuar	për t'u konfirmuar	për t'u konfirmuar
Filantropi - financues të tjerë	30 000 €	4 104 393 €	2 878 926 €	1 990 689 €							
HENDEKU FINANCIAR I MBETUR (2)	30 000 €	3 259 031 €	105 669 €	2 381 656 €	553 215 €	608 748 €	935 237 €	798 826 €	1 114 533 €	1 233 493 €	1 361 760 €

Tabela 16: Hendeku financiar

- VII. PLOTËSIMI I HENDEKUT FINANCIAR

A. Potenciali për filantropi & ODA

Plani përbëhet nga propozime bashkë-krijuese për mbledhjen e fondeve të ODA-s dhe propozime për organizatat filantropike. Puna do të fokusohet më shumë në organizatat filantropike dhe kompanitë, për shkak të mungesës së informacionit për ODA. Për këtë është zhvilluar një plan veprimi duke ndjekur hapat drejt identifikimit të potencialeve të të ardhurave për PKLEV:

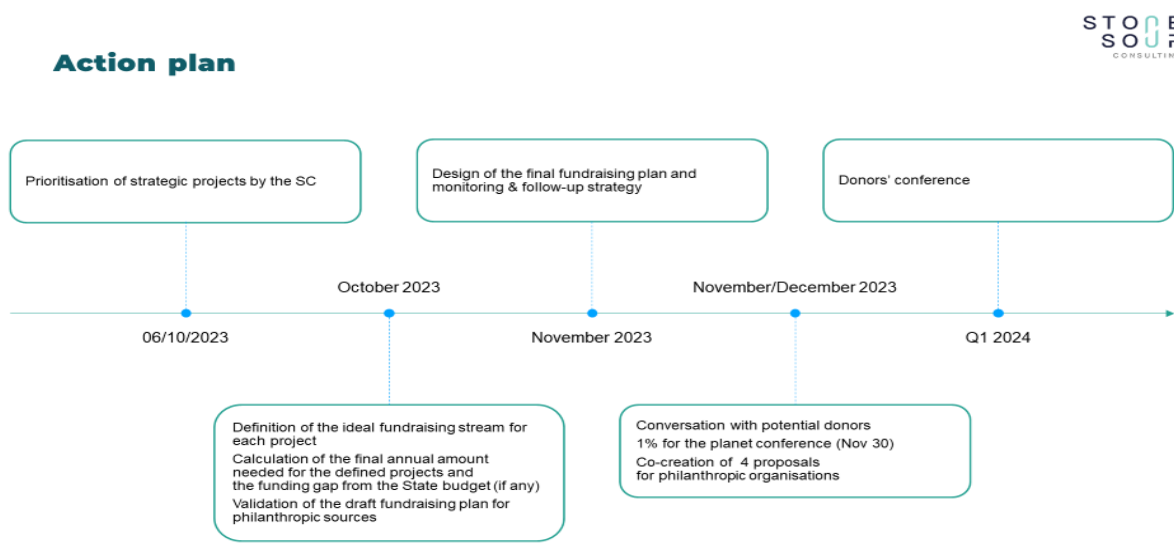

Figura 11: Plani i veprimit për mbledhjen e fondeve

Bazuar në planin e veprimit është përpiluar një listë e mundësive të mundshme për filantropi dhe bazuar në vlerësimet e nevojave prioritare siç është rënë dakord me ekspertët e Planit të Menaxhimit. Grupi i punës për mbledhjen e fondeve pret të mbledhë gjithsej 9 milionë euro për projektet e mëposhtme:

1. Sinjalistika e Parkut 120.000 €
2. Pajisjet e menaxhimit 400.700 €
3. Qendrat e vizitorëve 1.503.625 € (por nga dje kemi një buxhet tjetër me një shumë totale prej 2.512.750 €)
4. Studim i integruar për ujin (733.000 €)
5. Studimi për biodiversitetin (600.000 €)
6. Masat mbrojtëse (300.000 €)
7. Ngritja e kapaciteteve për personelin (150.000 €)
8. Trajnim i komunitetit për turizmin e qëndrueshëm nga Planeterra (607.333 €)

Project type	Project title	2023	2024	2025	2026	Total
Infrastructure	Park signage	€ 30,000.00	€ 30,000.00	€ 30,000.00	€ 30,000.00	€ 120,000.00
	Management Equipment		€ 400,700.00			€ 400,700.00
	Visitors Center		€ 1,503,625.00			€ 1,503,625.00
	Physical, digital and safety infrastructure		€ 396,318.22	€ 396,318.22		€ 792,636.44
Total infrastructure		€ 30,000.00	€ 2,330,643.22	€ 426,318.22	€ 30,000.00	€ 2,816,961.44
Nature conservation	Protection measures		€ 100,000.00	€ 100,000.00	€ 100,000.00	€ 300,000.00
	Water Study		€ 500,000.00	€ 250,000.00		€ 750,000.00
	Biodiversity Study		€ 300,000.00	€ 300,000.00		€ 600,000.00
	Flood Risk Management		€ 96,000.00			€ 96,000.00
	Reforestation		€ 50,000.00			€ 50,000.00
Total nature conservation		€ -	€ 1,196,000.00	€ 1,500,000.00	€ 600,000.00	€ 3,296,000.00
Capacity building	Capacity Building for staff in protection area management		€ 100,000.00	€ 50,000.00		€ 150,000.00
	Park Staff skills in visitors' management				€ 382,164.00	€ 382,164.00
Total capacity building		€ -	€ 100,000.00	€ 50,000.00	€ 382,164.00	€ 532,164.00
Tourism	Planeterra - Sustainable community tourism training		€ 227,750.00	€ 151,833.00	€ 227,750.00	€ 607,333.00
	Tourism Practitioner Preparedness		€ 200,000.00	€ 700,774.50	€ 700,774.50	€ 1,601,549.00
	Community liaison and loan facility		€ 50,000.00	€ 50,000.00	€ 50,000.00	€ 150,000.00
Total tourism		€ -	€ 477,750.00	€ 902,607.50	€ 978,524.50	€ 2,358,882.00
Total per year		€ 30,000.00	€ 4,104,393.22	€ 2,878,925.72	€ 1,990,688.50	€ 9,004,007.44

Figura 12: Vlerësimi i të ardhurave nga filantropia

Shuma totale ka të ngjarë të jetë më e lartë pasi projektet nuk janë përfunduar ende, dhe për shembull vlerësohet se qendra e vizitorëve do të jetë të paktën një milion më shumë se vlerësimi aktual i buxhetit.

Për të realizuar projektet e mundshme është bërë një vlerësim i plotë bazë për të identifikuar donatorët më të përshtatshëm jo vetëm për kapacitetin e tyre financues, por edhe për angazhimin e tyre në fushën përkatëse.

Area / Project	Possible donors
Nature Conservation	The Nature Conservancy, The European Climate Foundation, Foundation Segré, Greenwood Place, 1% for the Planet, Arcadia, The Sigrid Rausing Trust and Prince Albert II, Dutch Postcode Lottery, EOCA, Manfred Hermsen Stiftung
Water study	Gordon and Betty Moore, Altereo, Bloomberg Foundation
Visitors Centre	Veolia, Leonardo DiCaprio Foundation, Adessium Foundation
Tourism	The European Nature Trust, REI Co-OP, TUI Care Foundation, Der Tourisk
Capacity Building	The European Nature Trust, Arcadia Fund, Prince Albert II, Manfred Hermsen Stiftung, Fondazione Cariplo, Foundation Hans Wilsdorf, OAK Foundation

Figura 13: Tabela e donatorëve

- VIII. MENAXHIMI I RISKUT

A. Vështrim i përgjithshëm i riskut

Kur flasim për riskun me të cilin përballet PKLEV, kjo nënkupton identifikimin e kërcënimeve dhe sfidave të mundshme që mund të ndikojnë në funksionimin dhe suksesin e parkut. Këtu jepet një përmbledhje gjithëpërfshirëse e riskut të përshtatur për këtë plan biznesi:

- **Fatkeqësitë natyrore:** Parqet kombëtare janë të pa mbrojtura nga fatkeqësitë natyrore si zjarret, përmytjet, tërmetet dhe uraganet. Këto ngjarje mund të dëmtojnë infrastrukturën, të dëmtojnë jetën e egër dhe të prishin përvojat e vizitorëve.
- **Degradimi i mjedisit:** Faktorë si ndotja, shkatërrimi i habitatit dhe ndryshimet klimatike mund të degradojnë mjedisin natyror të parkut, duke ndikuar në biodiversitetin dhe kënaqësinë e vizitorëve.
- **Ndryshime rregullatore:** Politikat dhe rregulloret e qeverisë në lidhje me përdorimin e tokës, konservimin dhe menaxhimin e vizitorëve mund të ndryshojnë me kalimin e kohës, duke ndikuar në funksionimin e parkut dhe gjenerimin e të ardhurave.
- **Siguria e Vizitorëve:** Rreziqet që lidhen me sigurinë e vizitorëve përfshijnë aksidentet, lëndimet nga përballja me kafshë të egra dhe urgjencat mjekësore. Sinjalistika e duhur, edukimi dhe protokollet e reagimit në raste emergjencash janë thelbësore për të zbutur këto risqe.
- **Ndryshueshmëria sezonale:** Numri i vizitorëve dhe të ardhurat mund të luhaten sipas sezonit, duke ndikuar në buxhetin dhe vendimet për plotësimin me personel. Modelet e motit të paparashikueshëm mund të ndikojnë gjithashtu në sjelljen e vizitorëve dhe funksionimin e parkut.
- **Qëndrueshmëria financiare:** Varësia nga financimi i shtetit dhe luhajtjet në të ardhurat nga vizitorët mund të përbëjnë risqe financiare për qëndrueshmërinë afatgjatë të parkut. Diversifikimi i burimeve të të ardhurave dhe zbatimi i masave për kursimin e kostos janë thelbësore për qëndrueshmërinë financiare.
- **Paqëndrueshmëria politike:** Paqëndrueshmëria politike në nivel kombëtar ose rajonal mund të ndikojë në menaxhimin dhe financimin e parkut. Mjediset e pasigurta politike mund të çojnë në ndryshime në politika, plotësim me personel ose shpërndarje fondesh.
- **Ndryshimet klimatike:** Ndryshimi i klimës paraqet risqe afatgjata në parqet kombëtare, duke përfshirë humbjen e habitatit, ekosistemet e ndryshuara dhe rritjen e shpeshtësisë së ngjarjeve ekstreme të motit. Strategjitë e përshtatjes si restaurimi i habitatit dhe ruajtja e ujit janë të nevojshme për të adresuar këto risqe.

Duke marrë parasysh këto risqe të mundshme dhe duke zbatuar strategji të përshtatshme zbutëse, një park kombëtar mund të rrisë aftësinë e tij përshtatëse dhe të sigurojë zbatimin e suksesshëm të planit të tij të biznesit. Rishikimi i rregullt dhe përditësimet e vlerësimit të riskut janë thelbësore për t'iu përshtatur kërcënimeve dhe mundësive në zhvillim.

1. Kërcënimet kryesore ndaj qëndrueshmërisë dhe menaxhimit financiar

Për një park kombëtar është e vështirë të identifikohen apo të përzgjidhen kërcënime specifike, sepse menaxhimi financiar përfshin një sërë sfidash që mund të ndikojnë në qëndrueshmërinë e tij afatgjatë dhe aftësinë për të përmbushur objektivat e tij të konservimit dhe shërbimit të vizitorëve. Disa kërcënime të rëndësishme të identifikuara janë si më poshtë:

1. ***Paqëndrueshmëria financiare:*** Parqet kombëtare shpesh mbështeten në financimin e shtetit, i cili mund të luhetet për shkak të ndryshimeve në prioritetet politike, kushtet ekonomike dhe kufizimet buxhetore. Financimi i pamjaftueshëm mund të çojë në shtyrje të mirëmbajtjes, ulje të numrit të punonjësve dhe shërbime të komprometuara për vizitorët.
2. ***Burimet e kufizuara të të ardhurave:*** Mbështetja vetëm në tarifatat e hyrjes dhe shitjet me koncesion mund të krijojë cenueshmëri ndaj luhatjeve në nivelet e vizitave, kushtet e motit dhe rënien ekonomike. Diversifikimi i burimeve të të ardhurave përmes partneriteteve, granteve, filantropisë dhe strukturave inovative të tarifave mund të rrisë stabilitetin financiar.
3. ***Mbipopullimi i vizitorëve dhe ndikimi:*** Mbipopullimi në zonat e njohura mund të çojë në degradim mjedisor, ndikime në jetën e egër, rreziqe sigurie dhe përvoja negative të vizitorëve. Menaxhimi i vizitorëve përmes kufijve të kapacitetit, edukimit të vizitorëve dhe strategjive alternative të transportit është thelbësor për të minimizuar ndikimet duke ruajtur kënaqësinë e vizitorëve.
4. ***Planifikimi dhe Menaxhimi joadekuat:*** Planifikimi i dobët, stafi i pamjaftueshëm dhe praktikat joefektive të menaxhimit mund të dëmtojnë aftësinë e parkut për të trajtuar sfidat e reja dhe për të përmbushur misionin e tij. Planifikimi gjithëpërfshirës, vendimmarrja strategjike dhe zhvillimi profesional i punonjësve janë të rëndësishme për menaxhimin efektiv të parkut.
5. ***Pasiguria politike dhe e politikave:*** Ndryshimet në udhëheqjen e qeverisë, ndryshimet në opinionin publik dhe ndryshimet në politikat mjedisore mund të ndikojnë në prioritetet e menaxhimit të parkut, nivelet e financimit dhe kornizat rregullatore. Përpjekjet e advokimit dhe angazhimi i palëve të interesuara janë thelbësore për mbrojtjen e burimeve të parkut dhe advokimin për praktikatat e menaxhimit të qëndrueshëm.

Adresimi i këtyre kërcënimeve kërkon planifikim proaktiv, bashkëpunim me palët e interesuara, qasje adaptive të menaxhimit dhe investime të qëndrueshme në burimet dhe infrastrukturën e parkut. Për të pasur qëndrueshmëri dhe menaxhim efektiv financiar, këto risqe duhet të kenë prioritet për të siguruar ruajtjen afatgjatë të parkut dhe stabilitetin e tij.

- 2. Probabiliteti dhe vlerësimi i gjasave

i. Risku politik

Ngjarjet ose skenarët politikë që kanë gjasa të larta të ndodhin dhe mund të ndikojnë ndjeshëm në veprimtarinë e biznesit mund të ndryshojnë. Edhe pse disa nga risqet politike që mund të merren parasysh janë:

- *Ndryshimet në udhëheqjen e qeverisë:* Zgjedhjet, tranzicioni në udhëheqjen e qeverisë ose ndryshimet në partitë politike mund të çojnë në ndryshime në politika, rregullore dhe prioritete që mund të ndikojnë në park. Administratat e reja mund të prezantojnë reforma, të zbatojnë ligje të reja ose të rishikojnë politikat ekzistuese që ndikojnë te taksat, tregtia, rregulloret e punës dhe rregulloret specifike të industrisë.
- *Ndryshimet e politikës tregtare:* Tarifat, marrëveshjet tregtare dhe masat proteksioniste të vendosura nga qeveritë mund të prishin zinxhirët e furnizimit, të rrisin kostot e importit dhe të ndikojnë në marrëdhëniet tregtare ndërkombëtare. Ndryshimet në politikat tregtare, të tilla si tarifat për importet ose eksportet, mund të ndikojnë në të mirë të parkut dhe në aksesin në treg.
- *Ndryshimet rregullatore dhe kërkesat e pajtueshmërisë:* Qeveritë mund të prezantojnë rregullore të reja, standarde mjedisore ose kërkesa të pajtueshmërisë që ndikojnë në operacionet e biznesit në industri të ndryshme. Ndryshimet në kornizat rregullatore, të tilla si ligjet për mbrojtjen e të dhënave, rregulloret mjedisore ose standardet specifike të industrisë, mund të kërkojnë masa të kushtueshme pajtueshmërie, rregullime operationale dhe strategji të menaxhimit të riskut.
- *Politikat për fatkeqësitë natyrore dhe ndryshimet klimatike:* Ngjarjet ekstreme të motit, fatkeqësitë natyrore dhe politikat e ndryshimeve klimatike mund të ndikojnë në funksionimin e parqeve dhe qëndrueshmërinë e infrastrukturës. Për më tepër, qeveritë mund të prezantojnë politika për të zbutur risqet klimatike, për të promovuar energjinë e rinovueshme ose për të imponuar mekanizma të çmimeve të karbonit që ndikojnë në veprimtaritë dhe investimet e parkut.

Këta shembuj nxjerrin në pah gamën e larmishme të ngjarjeve dhe skenarëve politike që mund të ndikojnë ndjeshëm në veprimtarinë, fitimin dhe qëndrueshmërinë afatgjatë të bizneseve. Duke qenë të informuar, duke kryer vlerësime të riskut dhe duke zhvilluar plane emergjence, bizneset mund të menaxhojnë në mënyrë proaktive risqet politike dhe të përshtaten me ndryshimin e dinamikave politike në mjediset e tyre të punës.

ii. Risku operacional

Operacionet kanë një gamë të gjerë kërcënimesh të mundshme për veprimtarinë e përditshme dhe mund të ndikojnë ndjeshëm në performancën, reputacionin dhe stabilitetin financiar. Shumica e risqeve operationale që shpesh kanë probabilitet të lartë të ndodhin dhe mund të ndikojnë ndjeshëm në funksionimin e parqeve:

- *Gabimet dhe shkeljet e punonjësve:* Gabimet njerëzore, pakujdesia dhe shkeljet mund të përbëjnë risqe të konsiderueshme operationale. Trajnimi i pamjaftueshëm, mbikëqyrja e pamjaftueshme dhe mungesa e kontrolleve të brendshme mund të rezultojnë në gabime në hedhjen, përpunimin e të dhënave dhe vendimmarrje, duke çuar në humbje financiare, shkelje të pajtueshmërisë dhe dëmtim të reputacionit.

- *Risqet e pajtueshmërisë dhe rregullatore:* Mosrespektimi i rregulloreve të industrisë, kërkesave ligjore dhe politikave të brendshme e ekspozon parkun ndaj risqeve të pajtueshmërisë dhe rregullatore. Papajtueshmëria me standardet rregullatore, ligjet për mbrojtjen e të dhënave, rregulloret kundër pastrimit të parave ose kërkesat specifike të industrisë mund të rezultojë në gjoba, dënime, detyrime ligjore dhe dëmtim të reputacionit.
- *Vazhdimësia e biznesit dhe rikuperimi nga fatkeqësitë:* Planifikimi joadekuat i vazhdimësisë së biznesit dhe strategjitë e rikuperimit nga fatkeqësitë i lënë bizneset të ekspozuara ndaj ndërprerjes së veprimtarisë dhe shërbimit. Fatkeqësitë natyrore, ndërprerjet e energjisë elektrike, mungesat e infrastrukturës ose pandemitë mund të prishin veprimtaritë e biznesit, të rrezikojnë integritetin e të dhënave dhe të dëmtojnë shërbimin ndaj klientit.
- *Risqet e palëve të treta:* Bizneset mbështeten te shitësit, kontraktuesit dhe ofruesit e shërbimeve palë të treta për të mbështetur aspekte të ndryshme të veprimtarive të tyre. Mospërbushjet nga palët e treta, shkeljet e kontratës ose praktikat joetike nga furnitorët, partnerët e jashtëm ose shpërndarësit mund të prishin funksionimin e parkut, të dëmtojnë marrëdhëniet me palët e interesuara dhe të rezultojnë në dëmtim të reputacionit.
- *Shkeljet e sigurisë së të dhënave dhe privatësisë :* Bizneset mbledhin, ruajnë dhe përpunojnë sasi të mëdha të dhënash delikate, duke përfshirë informacionin e klientit, të dhënat financiare dhe pronësinë intelektuale. Shkeljet e sigurisë së të dhënave, aksesit i paautorizuar ose incidentet e humbjes së të dhënave mund ta ekspozojnë parkun ndaj detyrimeve ligjore, sanksioneve rregullatore dhe dëmtimit të reputacionit.
- *Risqet teknologjike në zhvillim:* Zhvillimet e shpejta teknologjike sjellin risqe të reja operacionale, duke përfshirë risqet që lidhen me automatizimin, inteligjencën artificiale dhe teknologjitë në zhvillim. Sfidat e zbatimit, çështjet e integritetit dhe cenueshmëria e sigurisë kibernetike që lidhen me teknologjitë e reja mund të ndikojnë në veprimtaritë e parqeve dhe të prishin modelet tradicionale të biznesit.

iii. Forca madhore dhe risku nga katastrofat

Çështja e forcës madhore në përgjithësi nuk përfshihet në planet e biznesit si një zë i veçantë, pasi zakonisht trajtohet si një risk siguracioni nëpërmjet pronarit ose menaxherit të pronës, ose të dyve në nivel korporate. Kjo vlen edhe për PKLEV.

Qeveria e Shqipërisë do të vazhdojë të zotërojë absolutisht asetet natyrore të zonës dhe, me shumë mundësi, nuk do të sigurohet nga risqet e forcës madhore, pasi do të presin të paguajnë për çdo dëm që mund të ndodhë, për shembull, nga zjarri katastrofik, luftërat, revolucionet, tërmeti, epidemitë (re: Covid-19) dhe përmbytjet.

B. Qasja për zbutjen e riskut

Zbutja e risqeve në një park kombëtar përfshin zbatimin e strategjive për të minimizuar gjasat dhe ndikimin e kërcënimeve të mundshme ndaj burimeve, vizitorëve dhe veprimtarive të

parkut. Një qasje gjithëpërfshirëse për zbutjen e riskut për PKLEV mund të përfshijë, por jo vetëm sa më poshtë:

Vlerësimi i riskut dhe planifikimi:

Gjatë funksionimit në një park kombëtar mund të kryhet një vlerësim i plotë i riskut për të identifikuar risqet dhe dobësitë e mundshme. Kjo mund të arrihet duke bërë një prioritizim të risqeve bazuar në gjasat dhe ndikimin e tyre të mundshëm në burimet e parkut dhe vizitorët.

Parku duhet të zhvillojë një plan gjithëpërfshirës të menaxhimit të riskut që përshkruan strategjitë, përgjegjësitë dhe afatet kohore të zbutjes.

Edukimi dhe siguria e vizitorëve:

Qendra e vizitorëve mund të përballet me probleme të ndryshme dhe situata të papritura. Për këtë arsye zbatimi i programeve të edukimit të vizitorëve është i nevojshëm. Ata promovojnë sjellje të përgjegjshme dhe minimizojnë risqet e sigurisë në mënyrë që të ofrojnë sinjalistikë, harta dhe udhëzime të qarta për të informuar vizitorët për risqet e mundshme dhe masat paraprake të sigurisë. Gjithashtu trajnimi i personelit për t'iu përgjigjur në mënyrë efektive urgjencave dhe për të ofruar ndihmë për vizitorët në vështirësi.

Menaxhimi i burimeve natyrore:

Është e rëndësishme të jeni gjithmonë të vetëdijshëm për burimet dhe vlerat natyrore të parkut. Në këto kushte, restaurimi i habitateve, kontrolli i specieve pushtuese dhe masat parandaluese të ndotjes për të mbrojtur ekosistemet e parkut janë masa të nevojshme. Monitorimi i treguesve mjedisorë për të zbuluar ndryshimet dhe për të vlerësuar efektivitetin e përpjekjeve të konservimit duhet të bëhet periodikisht me bashkëpunimin e institucioneve shkencore dhe organizatave të konservimit për të hulumtuar dhe zbatuar praktikatat më të mira për menaxhimin e burimeve.

Mirëmbajtja dhe qëndrueshmëria e infrastrukturës:

Zhvillimi i një programi mirëmbajtjeje për të adresuar mirëmbajtjen e shtigjeve, rrugëve, ndërtesave dhe shërbimeve komunale dhe kryerja e inspektimeve dhe vlerësimeve të rregullta për të identifikuar dobësitë e infrastrukturës janë të nevojshme për prioritizimin e riparimeve të nevojshme. Kur mendohet për infrastrukturën në një park kombëtar, parimet e projektimit të përshtatur me klimën duhet të merren parasysh për projektet e infrastrukturës, në mënyrë që ato të përballojnë ngjarjet ekstreme të motit dhe ndryshimin e kushteve mjedisore.

Qëndrueshmëria financiare:

Mjeti më i rëndësishëm drejt qëndrueshmërisë është të pasurit e burimeve të larmishme të të ardhurave përmes partneriteteve, granteve, filantropisë dhe strukturave inovative të tarifave për të reduktuar varësinë nga fondet e shtetit dhe tarifat e hyrjes.

Zhvillimi i planeve financiare dhe buxheteve afatgjata që llogarisin nevojat e mirëmbajtjes, përmirësimet kapitale dhe rezervat e kontigjencës konsiderohen gjithashtu një mjet për të arritur qëndrueshmërinë.

Përgatitja dhe reagimi ndaj rasteve të emergjencës:

Planet e emergjencës duhet të zhvillohen dhe të përditësohen rregullisht për të adresuar skenarë të ndryshëm, duke përfshirë fatkeqësitë natyrore, urgjencat mjekësore dhe incidentet e sigurisë, veçanërisht në PKLEV që nuk është vetëm i veçantë si park kombëtar, por edhe i shtrirë në të gjithë territorin jugor.

Kryerja e trajnimeve dhe ushtrimeve stërvitore për të testuar procedurat e emergjencës dhe për të siguruar gatishmërinë e stafit për t'iu përgjigjur në mënyrë efektive emergjencave është çelës për reagim të shpejtë dhe të menjëhershëm.

Krijimi i protokolleve të komunikimit për të koordinuar me agjencitë e jashtme, si shërbimet e emergjencës dhe autoritetet lokale, për të lehtësuar reagimin në kohë dhe të koordinuar.

Një qasje shumëdimensionale ndaj zbutjes së riskut lejon që PKLEV të rrisë aftësinë e tij përshtatëse, të mbrojë burimet e vlefshme dhe të sigurojë përvoja të sigurt dhe të këndshme për vizitorët duke përmbytur mandatin e tij të konservimit për brezat e ardhshëm.

C. Analiza e performancës financiare duke përfshirë treguesit e sensitivitetit dhe performancës

Analiza e performancës financiare për PKLEV përfshin vlerësimin e të ardhurave, shpenzimeve dhe treguesve kryesorë të performancës (KPI) për të vlerësuar gjendjen financiare dhe efektivitetin në arritjen e qëllimeve të vendosura. Ka mënyra të ndryshme për të kryer një analizë të tillë, por një listë e ngjashme që përfshin treguesit e sensitivitetit dhe të performancës tregohet si më poshtë:

1. Analiza e të ardhurave:

- *Burimet e të ardhurave:* Identifikimi dhe analizimi i burimeve kryesore të të ardhurave të parkut, të tilla si tarifatat e hyrjes, koncesionet, shitjet, tarifatat dhe donacionet.
- *Tendencat e të ardhurave:* Ndjekja e tendencave të të ardhurave me kalimin e kohës për të identifikuar modelet, sezonalitetin dhe faktorët që ndikojnë në luhatjet e të ardhurave.
- *Sensitiviteti i të ardhurave :* Kryerja e analizës së sensitivitetit për të vlerësuar ndikimin e ndryshimeve në nivelet e vizitave, strukturat e tarifave dhe faktorët e jashtëm (p.sh., kushtet ekonomike, modelet e motit) mbi të ardhurat.

2. Analiza e shpenzimeve:

- *Shpenzimet operative:* Zbërthimi i shpenzimeve operative në kategori të tilla si personeli, mirëmbajtja, shërbimet komunale, furnizimet dhe shërbimet e kontraktuara.
- *Shpenzimet kapitale:* Analizimi i shpenzimeve kapitale për projekte infrastrukturore, mirëmbajtje dhe përmirësime.
- *Sensitiviteti i shpenzimeve :* Vlerësimi se si ndryshimet në shpenzime operative, nevojat për investime kapitale dhe normat e inflacionit ndikojnë në qëndrueshmërinë financiare të parkut.

3. Vlerësimi i Treguesve Kryesorë të Performancës (KPI):

- *Matja e vizitave:* Gjurmimi i matjes së vizitave, si p.sh. totali i vizitorëve, demografia e vizitorëve, kohëzgjatja e qëndrimit dhe modelet e vizitave sipas sezonit ose vendndodhjes.
- *Të ardhura për vizitor:* Llogaritja e të ardhurave për vizitor për të vlerësuar efikasitetin e gjenerimit të të ardhurave të parkut dhe modelet e shpenzimeve të vizitorëve.
- *Kënaqësia e klientit:* Matja e kënaqësisë së vizitorëve përmes sondazheve, mekanizmave të vlerësimit dhe vlerësimeve në internet për të kuptuar cilësinë e përvojave të vizitorëve dhe për të identifikuar fushat që kanë nevojë për përmirësim.
- *Përdorimi i burimeve:* Monitorimi i matjeve të përdorimit të burimeve (p.sh., normat e përdorimit të kampeve, përdorimi i shtigjeve) për të optimizuar shpërndarjen e burimeve dhe menaxhimin e kapaciteteve.
- *Matja e konservimit:* Ndjekja e matjes së konservimit, si për shembull progresi i restaurimit të habitatit, tendencat e popullatës së kafshëve të egra dhe treguesit ekologjikë për të matur efektivitetin e parkut në ruajtjen e burimeve natyrore.

4. Vlerësimi krahasues:

- *Krahasimi nga kolegët:* Vlerësimi i performancës financiare të parkut kundrejt parqeve me përmasa të ngjashme për të identifikuar pikat e forta dhe fushat që kërkojnë përmirësim.
- *Praktikat më të mira:* Mësoni nga praktikat më të mira dhe historitë e suksesit në sistemin e parkut kombëtar dhe industrinë më të gjerë të turizmit për të miratuar strategji që rrisin qëndrueshmërinë financiare dhe efikasitetin operacional.

Ky informacion mund të informojë vendimmarrjen strategjike, shpërndarjen e burimeve dhe planifikimin operacional për të mbështetur misionin e parkut dhe qëndrueshmërinë afatgjatë.

D. Rekomandime për profilin e shpenzimeve dhe investimet kapitale

Rekomandimet për një rast të tillë duhet të përputhen me misionin e parkut, objektivat strategjike, nevojat e vizitorëve dhe prioritetet e ruajtjes së burimeve. Megjithatë disa rekomandime për zhvillimin e një profili të shpenzimeve dhe prioritizimin e investimeve kapitale mund të merren parasysh si më poshtë:

Vlerësimi i Nevojave

I realizuar nëpërmjet identifikimit të boshllëqeve kritike të infrastrukturës, mirëmbajtjes së munguar, mangësive në shërbimin për vizitorët dhe prioritetet për konservimin. Këto prioritetet mund të identifikohen duke angazhuar palët e interesuara, duke përfshirë stafin e parkut, vizitorët, komunitetet lokale dhe organizatat e konservimit, për të mbledhur të dhëna dhe njohuri në fushat prioritare për investime.

Planifikimi strategjik

I realizuar nëpërmjet përshkrimit të vizionit afatgjatë të parkut, qëllimeve dhe prioritetëve për menaxhimin e burimeve, përmirësimin të përvojës së vizitorëve dhe veprimtarive të qëndrueshme.

Mirëmbajtja dhe Përmirësimet e Infrastrukturës

Të realizuara me prioritizimin e investimeve. Adresimi sistematik i çështjeve të mirëmbajtjes, shpërndarjes së burimeve për projektet me prioritet dhe ndikim më të lartë në sigurinë e vizitorëve dhe mbrojtjen e burimeve.

Shërbimet dhe lehtësitë për vizitorëve

Të realizuara duke investuar në qendrat e vizitorëve, ekspozita interpretimi, programe arsimore, ambiente çlodhëse dhe pajisje të tilla si tualete, zona pikniku dhe koncesione për të rritur kënaqësinë dhe angazhimin e vizitorëve.

Ruajtja dhe administrimi i burimeve

Të realizuara përmes kërkimit të fondeve për iniciativat e ruajtjes që mbrojnë dhe rivendosin burimet natyrore dhe kulturore, habitatet dhe ekosistemet brenda parkut.

Angazhimi i komunitetit dhe Partneritetet

Të realizuara duke nxitur partneritete me komunitetet lokale, grupet e cënueshme, organizatat jofitimprurëse, bizneset dhe agjencitë shtetërore për të shfrytëzuar burimet, ekspertizën dhe financimin për projektet kapitale.

Menaxhimi i riskut dhe planifikimi i kontigjencës

Të realizuara nëpërmjet alokimit të fondeve për rezervat e paparashikuara dhe masat e menaxhimit të riskut për të adresuar sfidat e paparashikuara, emergjencat dhe goditjet e jashtme. Zhvillimi i planifikimit të skenarëve dhe analizave të sensitivitetit për të vlerësuar ndikimin e mundshëm të risqeve në investimet kapitale dhe zhvillimin e strategjive zbutëse për të minimizuar efektet e tyre negative.

Monitorimi dhe Vlerësimi

Të realizuara përmes vendosjes së matësve të performancës dhe kriterëve të vlerësimit për të monitoruar efektivitetin dhe ndikimin e investimeve kapitale. Duke kryer rishikime dhe vlerësime të rregullta për të gjurmuar progresin, duke identifikuar mësimet e nxjerra dhe duke marrë vendime të informuara për prioritetet e ardhshme të shpenzimeve dhe shpërndarjen e burimeve.

- IX. ANEKSE

Aneksi 1 – Plani i Biznesit i PKLEV